

Om den Tilvæxt, Forbedring og Nytte
 som
 Fødselsvidenskaben har vundet i Danmark
 ved
Fødsels-Hospitalets Stiftelse
 i Kiøbenhavn
 oplæst i Videnskabernes Selskab den 9de Februarii 1781
 af
 Matthias Saxtorph.

Blant de mange fortreffelige Indretninger, som skulde vor Nordens Titus deres Oprindelse, og foreviger den milde Friderich den 5tes Minde, er Fødselshusets Indretning i Friderichs Hospital ikke en af de ringeste.

Denne hyperlige Stiftelses Beskaffenhed, Indretning og Nytte skal være Formaalet for denne Afhandling, ikke allene for saavidt den er værdiget det Kongelige Navn, men mere formedelst den faderlige Omhu, som den sømmede Konge viiste ved dette Husets Stiftelse imod utallige forladte og uslykkelige Mødre. Disse, som af Skamsfuldhed og Forhaanelse over deres hemmelige Svangerskab tit bragtes til den Høide af Forvivlelse, at de i Steden for at angre deres Feil, forglemte Gud, dem selv og deres Pligter, lagte mordiske Hænder paa deres uskyldige Fostre, henslængte dem i Gravene, dræbte dem saasnart de kom for Lyset, eller lønligen kvalte dem, sørend de endnu forlode Moderens Skød, finde her en Tilflugt i deres smertelige Tilstand, og undgaae den farlige Fristelse, at skule deres Bænere ved at berøve den Spæde sit Liv.

Fødsels-Videnskaben skulder og denne majestatiske Anstalt sin Fremvæxt og Flor i disse Riger. Fra den Tid af det prægtige Fødselshuus blev stiftet i Friderichs

Friderichs Hospital, tog Videnskaben sit Sæde iblant os Danske, og Stiftelsen blev ikke allene en Tilflugt for hemmelig besvængrede Mødre, men tillige en offentlig Skole, hvori Fødselshielpere undervises, dannes og oplæres. Ei allene de anseeligste blant de danske Læger, til hvis Omfarg de høieste Personers Sundhed og Liv er anbetroet; men endog de som skal udbrede Videnskaben over hele Landet, og andre som daglig udstrække deres hielperige Hænder til dem der sukke under Fødselsaaget, i Fare for at omkomme i det Dieblik, de venter at berige Staten med Borgere, takke allerede denne ypperlige Stiftelse for den Lærdom og Øvelse, hvormed de redde disse Staten saa vigtige Liv fra den grusomme Ødelæggelse, som forðum Vanvittigheds tøileløse Kaserie eller Naturrens ublide Skiebne truede dem med.

Uforglemmelige Alder! som vidner om saa vigtig en Videnskabs Opkomst og Fremgang i vort Fædreland, om saa stor en Stifters Velgierning og Bidsom, der under samme Tag viser Kongelig Medlidenshed mod Skrøbelige, Tilflugtssted for Uffelshed og majestættisk Beskyttelse for Fødsels-Videnskaben.

Længe nok ventede denne betydelige Deel af Lægekunsten, som overladt Fruentimret allene til Uøvelse, laae indhyllt i Mørke, paa mandlig Hielp og Understøttelse, ved hvilken den kunne renses fra quindelige Fordomme; thi igiennem de fleste Tidsaldrer har Fødselshielpen allene været det andet Kien forbeholden; og Jordemoder-Forretninger og Handlinger kan med Visshed antages at være ligesaa gamle, som det menneskelige Kiens Forplantelse; endskjønt de første Forretninger deri have uden Tvivl været de allerimpleste, som hverken kan rose sig af Konst eller Videnskab.

Det er fra utænkelige Tider af, at Fødselshielpen har været Fruentimret allene overdraget; enten en større Omhed og Medlidenshed, som den eene af Quindeliønnet formodes at have for det andet, eller dets Undseelse for Mandfolk, eller en tiltroet Erfaring har været Årsag til, at det eene Fruentimmer har bestandig hiulpet det andet i Fødselen, indtil omsider nogle af de meest erfarne opofrede sig ganske til at udøve denne Forretning, og fik i Besynderlighed Navn af Jordemødre.

De hebræiske Jordemødre ere de ældste *a*) vi have nogen Efterretning om; thi Moses taler om en Jordemoder, som forløste Rachel, Jacobs Hustru *b*), om en anden som betiente Thamar med Tvillinger, og bandt et rødt Baand om Haanden af den eene Broder Serah *c*); foruden tvende gudfrøgtige ægyptiske Jordemødre Siphra og Pua, hvilke ikke adlydte Pharaos, da han haardeligen havde befaleet at dræbe alle nyfødte jødiske Søner *d*).

Hos Grækerne har Fruentimrene, ligesom de udøvede Lægekunsten blant deres eget Køn, ogsaa udøvet Fødselskielsen. Plinius fortæller os især om Olympias Thebana *e*), at hun vidste Lægedomme i Fruentimmer-Svagheder og Fødslerne; ligeledes om Sotira og Salpe *f*) som har skrevet om Midler til at befordre Misfødsler med. Aetius nævner en Aspasia *g*), som besad Midler til at curere Fruentimmer- og Børne-Sygdomme, vidste at pleie svangre Fruentimre, hielp i haarde Fødsler, og i saadanne hvor Fosteret var udskaaet *h*).

Athenienserne havde efter Hygini Beretning en Lov, som forbød Fruentimret at øve noget af Lægekunsten. Da de fornemme Fruentimre nu hellere ville døe, end lade dem betiene ved Mandfolk, saa bevagedes en ung Athenienserinde til at forklæde sig, for at lære Læge- og Jordemoder-Kunsten. Nogen Tid derefter erfarede man, at denne var den eeneste Læge, som Barfælloner betiente sig af, hvilket opvakte Mistanke. Man bragte denne forklædte Læge for den areopagitiske Domstool, og Agdoice (saa var hendes Navn) blev kiendt for det hun var: Hun tilstod da, at Medlidenshed over hendes Kien, som nødig ville bruge Mandfolk i dette Tilfælde, havde overtalt hende til saadant Foretagende,

a) Hos Hebræerne bliver overalt talt om Jordemødre, og מַלְּוּמָה er et kvindeligt

Navn, som betyder en Fødselskielperinde.

b) 1ste Mose Bog 35 Cap. 17 v.

c) 1ste Mose Bog 38 Cap. 27 v.

d) 2den Mose Bog 1 Cap. 15 v.

e) Plin. Hist. nat. Lib. XX Cap. 21.

f) Lib. XXVIII Cap. 19 & 7.

g) Aetius Lib. XVI Cap. 12-13-25.

h) Le Clerc. Hist. de la Med. Second. Part. Liv. III Chap. XIII.

gende, hvilket bevægede Athenienserne at overdrage Fødselshielpen til Fruentimret i).

At Fruentimmer har udøvet samme Kunst hos Romerne, see vi af Plauti og Terentii Comedier; men ligesom disse Fruentimre i Besynderlighed gav sig af med Fødselshielpen, saaledes udøvede de ogsaa iblant Grækerne og Romerne Lægekunsten i Almindelighed. Grækerne gav dem Navn af *ιστρίων*, som svarede til det latinske Navn *obstetrices* *o: Medicæ k)*, hvilket hos de gamle Jurister have altid været Synonima. Ulpianus l) fortæller derfor, at 5 *obstetrices*, det er *Medicæ*, bleve altid befalede at undersøge Underlivet, naar nogen mistænktes for Svangerskab. Disse Hielperinder behandlede alle de Sygdomme, som i Besynderlighed Børn og deres eget Køn vare underkastede. De helbredede hysteriske Tilfælde eller Modersyge, vidste Midler til at gjøre Koner ufrugtbare, og til at befordre Aborteringer m), udøvede tilige *medicinam cosmeticam*, eller den Kunst at vedligeholde Reentligheden og Skønheden, hvilket Titlerne af Cleopatraz og Elephantis Skrifter om Fruentimmer-Sygdomme bevidne n); derfor fortæller Plinius o) os, at endskjønt deres Curer skeete meest ved overtroiske Midler, Amuletter og deslige, saa bleve de dog anseete med Høiagtelse og udmærkede med Ærestitler, havde Ret til at tage det øverste Sæde ved alle Forlovelser, og bleve næst Lægerne agtede og ærede af alle.

Som det Grækerne og Romerne, saaledes gif det siden det hele sydlige Europa, hvorhen Konster og Videnskaber siden udbreedte sig. Fruentimret beskæftigede sig overalt med Fruentimmer-Sygdomme, hvilket tydelig indsees baade af Historierne og de Navne p) som forskjellige Nationer have givet de Personer, som forrettede Jordemoder-Gjerninger; saa man ingen Aarsag har

P 2

til

i) Vid. le Clerc, Hist. de la Med. Part. 2. Lib. III Cap. 13.

k) Le Clerc, Hist. de la Med. p. 135 second. Part.

l) Lib. I.

m) Det skeete allene for at forhindre haarde Fødsler.

n) Vid. Gal. de compos. Medic. local. Lib. 1. Cap. 1-8. Lib. 4. Cap. 7. Aetius Lib. II Cap. 3-9-14. Lib. VIII Cap. 6.

o) Plin. Lib. 28. Cap. 7.

p) Jordemoder paa dansk har ikke Navn af at jorde eller befordre til Jorden, men af at gjorde: derfor har deres egentlige Navn været *Gjorde-Mødre*, fordi de omgyr

til at tvivle om, at overalt i de ældste Tider Fruentimmerne jo allene havee hiulpet i Fødslerne.

Vi kunne med lige Ret antage, at samme Konst i den nordligere Deel af Europa og iblant de Danske er bleven forrettet ved Fruentimret, hvilket i Norden har i de ældste Tider næsten allene udøvet Lægekunsten, ligesom hos Grækerne og Romerne, og derfor formodentlig ogsaa Jordemoder-Kunsten.

Det skal være høist rart i vores Norden, den hele hedenske Alder igiennem, og endnu en rum Tid efter, at finde Exempler paa, at nogen Mandsperson har lagt Haand derpaa, uden maaskee i et eller andet ganske enkelt Tilfælde, hvor Fruentimmer-Hielp ikke kunde havees. Og i Hensigt til de andre Lægekunstens Deele giver Historien endog saadan en Mængde af Exempler, at man slet ikke tør frygte at tage Feil ved at regne Lægekunsten iblant de Kundskaber, som fornemmelig hørte til Fruentimmerets Fag. Saaledes regnes det iblant de adskillige Konster, hvori Ingigerd, Kong Hergeirs Datter af Holmgard var saa meget færdig, at hun var en Mester i at læge alle Sygdomme *q*). Saaledes lægede Grimrid den norske Herre Grimm Lodin Kinn, da han var bleven farligten saaret *r*). En gammel Kone lægede Afgrim de Saar han havde faaet af Hallsteins Folk, da han havde angrebet ham *s*); og Thorrid Thungeradds Datter ligeledes Gedlaug den Rige og Thorfinn, da de havde kæmpet om Rödemels Gaard og Grund *t*). Alfgerd i Mule Syssel i Jæland i det tode Aarhundrede havde ei allene formedelst denne sin Konst erhvervet sig et vedvarende Tilnavn af Læge (Læknir) hvilket Ord er fælles for begge Kiøn i Sproget; men aflagde og en ikke ubetydelig Prøve derpaa ved at læge Grim Droplaug's Sen, da han var bleven farligten saaret *u*). Saa-dant et Navn havde og Hildegunn Starkads Datter paa Sønderlandet sam-

mesteds

omgyrte de Fødende Underlivet, men siden ved Ordets Misbrug ere de kaldte Jordemødre. Soges femmes paa fransk. Hebamme eller Wepemutter af de Tyske. Midwife paa engelsk. Forde-Gummor paa svensk *ic*.

q) Halvdans Eylsteinskons Saga hos Biörner Cap. 7. p. 15.

r) Saga af Grim Lodenkinn Cap. 2.

s) Islands Landnama-Bok Ed. Havn, p. 245.

t) *ibid.* 70. 71.

u) Droplaugor sona saga XI Cap.

mesteds sidst i det samme Aarhundrede for sin Indsigt og Øvelse i Lægekunsten forhvervet sig *x*), ligesom hun og lykkelig helbrede Thorgeir og Starkad de Saar, de havde faaet ved at angribe Gunner af Hlydarende *y*). Det blev for vidtsestigt og leedsomt tillige at samle alle Exempler; men det fortæner dog at nævnes, at vor Snorro giver ikke utydelig tilkiende, at den som iblant andre fornemmelig stod for at forbinde og behandle de Saarede efter Slaget paa Sticklestad, var just et Fruentimmer; ja der meldes endog, at hun havde gjort et Slags Dei af Løg og andre Urter, som hun lod de Saarede synke, for at forsøge ved den Lugt, som Saarene derpaa gav fra sig, om de havde Huulsaar. Hun havde og en Spændetang, hvormed blant andet den Piiil, som Skalden Thormod var bleven saaret af, blev udtrukken, saa at det er slutteligt, at hun ogsaa har havt andre Instrumenter *z*). Med et Ord, naar jeg forestiller mig de adskillige meget betydelige Saar og Skade, som Historien hist og her melder at være bleven lykkeligen lagt af disse Fruentimmer, saa synes jeg ikke at kunde med Grund gjøre mig saa ringe Tanker om deres Kunst, som Reenhielm har gjort *a*); skönt mig ikke er ubekendt, at der ogsaa haver været nogle iblant dem ligesaa overtroisse, som den bekiendte Thordis Spaa-kone i Island, der raadede Thorvard, da han søgte hos hende Lægedom for hans Saar, at gjøre i dets Sted et Offer til de Alfer eller Genier, som hun foregav at have deres Ophold i en Hei i Nærheden *b*). Saxo fortæller os *c*), at Kong Haqvins Datter cureerte den danske Konge Hading, og i Hromundi Greipii Historie *d*) fortælles om Svanhvit, Kong Olufs Søster i Garderike, at hun sammensyede Hramundi Underliv, og sendte ham siden hen til en klog Bondokone Hagali for at helbrede. Da de nordiske Fruentimre har været saa øvede i chirurgiske Forretninger, saa maae man troe, at de heller ikke maae have været uhyndige i den Deel af Chirurgien og Lægekun-

x) Nialo-Sago, Kløbenh. Opl. 57 Cap. p. 89.

y) *ibid.* Cap. 63 p. 98.

z) Snorro af Peringscholds Oplag Tom. I. p. 803, 804.

a) Not. ad Thorsteinii Vikingii vitam p. 98.

b) Kormaks Saga.

c) Saxo Lib. I.

d) Cap. 8.

sten, som angik deres eget Kiøns Egdomme eller Fødsels-Tilsælde. Vi finde endog at Bryndhild, Kong Budli Datter e), i særdeles Riim lærte Sigurdum Fofnibane den medicinske Brug af Runeskriptet til at forløse Barsels-Konerne med, og til at anraabe Gudinderne, hvilket tilkiendegiver, at disse Fruentimmer-Lægerinder har ikke været ubekymrede om, eller efterladt de Midler, som de agtede nyttige for Fødende. Før end i de seneste Tider beretter Historierne os heller ikke noget om Lægernes udøvende Konst eller Behjelpsomhed i Fødsels-Tilsælde.

Først i Henrich den 4des Tid begyndte de franske Fruentimmer at ansætte sig til Mandfolk, som Fødselshjelpere, hvoraf Guillemeau, bemeldte Konges Chirurgus f), skal have været den allerførste. Dog ikkun meget siel den søgte Damerne endnu Hielp hos Mandkønnet i Fødslerne, og denne Konst blev allene udøvet af Jordemødre indtil i Ludvig den 14des Tid, da omsider Julien Clement, Chirurgus hos Mad. Valiere, kom hende til Hielp i en naturlig Fødsel, og derefter i alle de øvrige. Fra den Tid af begyndte Princesseerne og Damerne i Frankrig at lade sig betjene af Læger eller saa kaldte Accoucheurs. Det kom siden efter, endskjønt ikkun langsomt, i Brug i andre Lande, i Engelland, Holland, i Tydskland og omsider i Danmark; saa at nu omstunder udøves for det meeste denne Konst i Engelland og Frankrig ved Mandfolk, og ikkun den ringeste Deel af Almuen betiene sig i disse store Stæder af Fruentimmer.

Det danske Jordemoder Navn, som disse Hjælperinder efter deres Forretninger med at omsøbe og omgytte Barselskonerne ved Fødslerne har bekommet, og egentligen burde kaldes Gjorde-Mødre g), pæger efter Ordets Oprindelse derhen, at Koner eller Mødre har været det Kiøn, som efter andre Nationers Skik allerførst bestyrede Fødsels-Forretningerne i Danmark.

Imidlertid kan man meget let forestille sig, at Fruentimmer-Forretningerne har ikke været meget paalidelige i de første Tider; men at deres Erfarenhed

e) Histor. Volsung Cap. 39.

f) Han døde 1609.

g) Man finder og at de i de gamle nordiske Historier ere kaldte Lette-Koner : lettende eller lindrende Koner, ligeledes Yserfere-Koner : hos- eller oversiddende Koner, ligeledes Lys-Mødre, fordi de bragte Fosteret frem for Lyset.

bed har været heel ugrundet og uvis, saa længe de endnu ingen ret anatomisk Kundskab kunde have om Fødsels-Deelenes Besskaffenhed og den indvendige Deconomie i Legemet.

Fødslernes ulige Forhold har dog alligevel underkastet de Fødende mangfoldige Besværligheder, i hvilke disse Hjelperinder af ovenanførte Aarsager nødvendig har været ukyndige; venteligen ere de derved blevne nødsagede til at spørge Raad, og søge deres Tilflugt i ubekjendte og farlige Sygdomme hos Lægerne, som formedelsf deres tiltagende Indsigter, fornemlig i Anatomien og Chirurgien, har kundet veiledet dem til at udfinde de beqvemste Midler imod slige usædvanlige Tilfælde, uden maaskee endda selv at have lagt Haand paa Forretningerne.

Saaledes har Hippocrates, som Fader for Lægekunsten, været den første Læge, hvis Regler og Grundsatninger til Fødsels-Videnskabens Udøvelse ere os bekiendtgjorte, og skriftligen efterladte — han affhandlede i fire Bøger denne Deel af Lægekunsten *h*), erklærede de Fødsler for lette og naturlige, hvor Hovedet af Barnet kom først, og alle de for haarde, hvor Barnet laae skievrt, eller kom frem med Fødderne.

I alle haarde Fødsler raadte han derfor at tilbagekshyde den foreliggende Deel, for at stille Barnet igien paa Hovedet, og til den Ende lod Konen omkring Brystet binde fast til Sengebunden, for ved tvende Hjelpere at skumples frem og tilbage nogle Gange, til Fosterets Leie blev forandret. Kunde Barnet ikke sædes, naar Hovedet laae frem, tilraadte *i*) han at aabne Hovedet ved en liden Kniv og knuse det med et sammenklemmende Instrument, og siden trække det ud med en Knibtang. — Dersom Haanden eller Foden af et dødt Barn bed sig frem, og kunde ikke tilbagekshydes, saa maatte det affkjaeres med en krum Kniv, og Hovedet derefter nedføres *k*).

Alt for trosligen og næsten indtil forrige Seculo har mange endnu efterfulgt denne Hippocratis Lærdom, og fortplantet den ved Jordemødernes kshyftige

h) Hipp. 1. de Natura pueror. 2. de morbis mulier. 3. de exsectione foetus mortui. 4. de superfoetatione.

i) Hipp. Lib. 1. de morb. mulier.

k) Hipp. Casp. de superfoet. & exsectione foetus.

stige Udøvelse til Efterkommerne. — Efter ham har Celsus, som levede ved Tiberii Tider, lagt Grundvolden til de unaturlige Fødslers Behandling, i det han lærte os at aabne Moderen, og udtrække forkeerte Børn ved Fødderne 1); hvilket var een af de ypperligste Opfindelser i denne Videnskab, som i de uheldige Fødsler er bleven anpriist indtil denne Dag. Uoist er det alligevel, hvorvidt disse tvende Skribentere har selv givet sig af med at udøve Fødselsbielpen, eller om de allene have opholdt sig med at give Fruentimmer-Lægerinderne Raad og Regler, hvorledes Forretningerne i haarde Tilfælde skulde foretages. — Rimeligt er det, at denne Kunst har været Fruentimret længe anbetret til Udøvelse; i det mindste indtil disse Mænds Tider veed vi intet om Mandfolknes Bielp at sige; og det har uden Tvivl været Aarsag til, at denne Videnskab har været saa længe ufuldkommen, og saa meget langsom, frem for de øvrige Deele af Lægekunsten, er kommen til sin Flor og Anseelse. — Man kan med større Visshed troe, at Paulus Aegineta, som levede i det 7de Aarhundrede, har selv lagt Haand paa Arbeidet, og udøvet denne Kunst; derfor fortæller Herbelot os, at han af Orientalerne fik det Tilnavn af Fødselsbielper obstetricus 2), fordi han underrettede Jordemødrene om Fruentimmer-Sygdommene og Fødselsbielpen, som han var ved Erfarenhed og Øvelse vel bekendt med.

Eigesom Lægernes Kundskab i Medicinen fra hans Tid af udbreedte sig mere og mere, blev ogsaa Fødsels-Videnskaben efterhaanden ved deres Erfaringer beriget med nye og vittige Opfindelser. — Uden af opregne hvad foruden Hippocrates, Celsus, Aegineta og andre Skribentere, som Galenus, Aetius, Philomenus, Avicenna, Albucasis og flere til Fødsels-Videnskaben har optegnet, veed jeg fra Celsi Tider af ingen større Forbedring, end den som Rueff, en Tydsker, fremkom med i det 15de Aarhundrede; thi de mange Forandringer, som i den Mellemtid ere foregaaede formedelst de bestandige Krige, som nordiske og asiatiske Folkelags Udvandringer førte med sig, har giort at denne rimeligen med de andre Videnskabers Historier ere blevne efterladte i Mørke, eller maaskee heller ikke under Fruentimrets vedvarende Beskyttelse har været mærkelig nok at anføre; men denne Rueff er det, som næst
Celsura

1) Cels. de Medic. Lib. 7.

2) Haller Bibl. chirurg. Tit. I. p. 108.

Celsum berigede Jordemoder-Videnskaben med den største Opfindelse af et langt og fladt Instrument, som blev kaldet Tangen, hvilket tjente til at udtrække Børn, i Steden for de grusomme skarpe og skærende Redskaber, som forhen fra Hippocrate og hans Efterfølgere af vare brugte. Og mon ikke denne Tang har givet den første Anledning til Engellændernes, de Franskes, Tydskes og Dauskes forbedrede Instrumenter, som under samme Navn nu bruges til at udføre levende Børn i forskellige haarde og tunge Fødsler.

Efter saa lykkelige Opfindelser og Konstens jevnlig tiltagende Forbedring, fik Jordemødrene større Kundskab ved Lægernes Underviisning og de anlagte offentlige Skoler.

Lægerne indsaae let, at den blotte Theorie var utilstrækkelig til at danne gode Jordemødre, og anvendte derfor de kraftigste Forestillinger til at oprette Fødsels-huse i adskillige store Stæder, som skulle tjene til practiske Øvelser i Fødsels-Videnskaben.

Under Ludvig den XIV, Konge i Frankrig, blev saavidt bekiendt, den første Anstalt gjort dertil i Hotel'Dieu, hvor der blev indrømmet særdeles Bærelser til Barselkoner, paa det at Jordemødre saavel som Chirurgi kunne faae Øvelse og Erfarenhed i denne Videnskab. — Denne Stiftelse, som er den første i sit Slags, tog sin Begyndelse ved Enden af det 16de Aarhundrede til Paræi Tider, og har siden vedvaret indtil denne Dag.

De Franskes Exempler bleve efterfulgte af Engellænderne, hos hvilke Lægekunsten især efter de medicinske Collegiers Stiftelse i London var bragt til stor Anseelse: de oprettede ligeledes i London og Edinborg Fødsels-huse, hvilke tillige med det i Strasborg, som af Øvrigheden blev oprettet ⁿ⁾, vare i lang Tid de fornemteste Skoler for denne Videnskab, der besøgtes af Fremmede fra alle Verdens Egne.

Fødsels-Videnskaben kan ei rose sig af bedre Skiebne i Danmark, saa længe den holdtes hemmelig iblant Jordemødrene, og sænd offentlige Skoler til Underviisning af Lægerne bleve indrettede ^{o)}: lutter Mørke og Fordomme regierede endnu til Bartholins Tider; thi Jordemødrenes Kundskab grundede sig

ⁿ⁾ i Aaret 1737.

^{o)} Th. Barth. in act. med. an. 1673 obs. 139

Nye Saml. II. B.

sig paa Overtroe og fabelagtige Fortællinger p), og deres Forretninger uøvedes med Uvisshed og Grovhed. — Derfor fortæller Bartholin, at han tit nok, men forgievet, har drevet paa at de skulde examineres, hvilket omsider skeete 1672, da Kongen lod befale, at Jordemødrene skulde oplæres og examineres af det medicinske Facultet; efterdi (siger Bartholin) at de hverken i Kiøbenhavn eller i Helsingør forstaaer at hielpe i besværlige Fødsler. Bartholin fortæller ydermere, at i den offentlige Examen, som han holdt 1673, forklarede en Moder: at hun aldrig omsøbte Underlivet paa Førstefødende; men gav Moderen i det Sted nogle Draaber Blod af Navlestrengen at drikke, for at forhindre Esterveerne. Fødslerne befordrede hun ved Guds Ord og den saa kaldte Besprecken. Bartholin fortørnet over hendes Overtroe ved Misbrugen af Guds Ord, sendte hende derfor tilbage til hendes Skriftestader, for bedre at undervises. Da han ligeledes tilspurgte en yngre om Moderens Leie i Legemet, antog denne endnu den gamle Platoniske Meening: at Moderen (uterus) som et rasende Dyr soer omkring i Legemet, hvilket tilkiendegiver deres Uvidenhed i Anatomien, og derudover paalagte Facultetet dem ogsaa at anhøre Stegnonis Forelæsninger, og i vanskelige Tilfælde kalde ældre Jordemødre til Hielp, eller raadføre sig med Lægerne. Ikke at tale om deres Behandlinger i de besværlige Fødsler, hvorover han selv beklager sig, og viser at Jordemødrene hos os indtil samme Tid vare ganske uøvede i at vende forkeerte Børn, og udtrække dem ved Fødderne q). Dog alligevel har Jordemødernes egen Erfaring i at faae Børn, ei foranlediget denne Uvidenhed; thi af 15 Jordemødre, som paa en Dag vare til Examen, mældes, at alle, paa to nær, havde født 12 Børn, men een af dem kun 9 og den anden 17 r). Meget mindre har dem manglet paa Leilighed hos os i de oplyste Tider at raadføre sig med Lægerne, og undervises i deres Konst; thi foruden den forberorte Examen og Ophvning, som de allerede fik til den Tid s), viser den siden anbefalede Jordemoder-Anordning af 1714, Commissionens see-

ner

- p) Th. Barth. Diss. de insolitis partus viis p. 158. De umbilico nihil addo in quo credula obstetricum mentes ludunt & ex nodis nodos solvunt.
- q) Vid. Barth. Exam. obstetric. ad quæst. 2. 3. 8 & 9.
- r) Act. med. an. 1673.
- s) Barth. de insolit. partus viis p. 153. Nostræ mulieres pudori suo optime consuli credunt, quod fæminas obstetricas eligant, nec damno verecundiam hanc, mo-

nære Stiftelse 1739, det privilegerede Jordemoder-Husets Indretning 1750, at Kongerne især i dette Aarhundrede have havt besynderlig Naade og Omhu for Jordemoder-Væsenets Indretning i disse Riger. Desuden har Danmark vist nok til sine Tider ikke savnet kyndige Læger, som med Flid og Omhyggelighed har underviist Jordemødrene, og ligesom hos andre Nationer have været nødsagede til at lægge Haand paa Bærket, naar det behøvedes.

Bartholin fortæller om sig selv, at han aldrig havde udøvet Jordemoder-Konsten, og ville ikke heller; men at han var villig til at give Jordemødrene Naad, naar de forlangte det. Derimod taler han paa adskillige Steder om Chirurger, som udøvede Konsten, og have udskaaet Børn og hjulpet i Fødselsnøden *t*). Ligeledes melder han om 2 Chirurger, som bleve hentede til Apotekerens Kone i Helsingør, for at udtrække Fosterets Hoved, som Jordemøderne havde afrevet, men forgieves; hvorpaa Dagen efter Hovedet fødtes af sig selv *u*). Men uden Tvivl har Fruentimrets medfødte Undseelse, Jordemødrenes Dumdristighed, Lægernes alt for sildige Hielp i de allerfarligste Fødsler, mordiske Instrumenter, som længe brugtes til at adskille Fosteret med, uheldige Udsald, hvorefter Almuen bedømmer Lægernes Handlinger, indjaget de Fødende saa stor Frygt og Skræk for Fødselshielperne, at de heller underkastede sig Døden end Lægens velgiørende Hielp. Længe varede det derfor, før den Kunst kunne bringes i Flor hos os Danske. Sieldenheden paa den eene Side gav Lægerne mindre Erfarenhed, og Nødvendigheden paa den anden til at indhente Videnskaber fra fremmede Lande, forhindrede i lang Tid dens Fremgang.

De allerede i Frankrig og Engelland oprettede Fødselshuse, de store Opdagelser og Forbedringer, som denne Videnskab især i dette Aarhundrede havde modtaget paa fremmede Steder, opmuntrede de Danske at besøge fremmede Skoler og hjembringe Videnskaben til Fædrelandet. Balthasar Johann de Buchwald foretog sig til den Ende en Reise til Holland i Aaret 1720, hvor han

N. 2

han

do peritas haberemus obstetrices. Cæterum cuius obstricem se proficenti credimus, quæ per mortis nostrarum puerperarum deinde experimenta faciunt, anatomia prorsus ignaræ, quam discere vel embescunt vel fascidiunt.

t) Bartholin libro de insolitibus partibus viis p. 154.

u) Barth. acta Med. Volum. I. obs. 34.

Han under den berømte Ruysch Roonhuys Deventer erhvervede sig stor Kundskab i Fødsels-Videnskaben; og da han 1739 var bleven Professor her ved Universitetet, holdte han siden offentlig Skole for Jordemødrene, og forbedrede anseeligen Jordemoder-Væsenet i Danmark. Han udgav en kort Underviisning for Jordemødrene, under Navn af Jordemoder-Skole, som er trykt i Kiøbenhavn 1735, og besorgede siden ved J. J. Holm en Oversættelse i det danske Sprog af Mesnards *Revisere*, for dem som vil lære Jordemoder-Konster, hvorudi een og anden af denne franske Autors Meeninger bleve forandrede. Denne berømte Læreres *Historia monstri gemelli coaliti & compositi* 1743 er overalt bekiendt og findes anført i act. medic. Hav. p. 18 x). Hans Broder Doctor Friderich de Buchwald reiste siden 1737 til Frankrig og Holland, lagte sig ligeledes efter Fødsels-Videnskaben, hvilken han udøvede i sit betroede Physicat i Aalborg, og skrev den bekiendte *Dissertation Thesum Decas de musculo Ruyschii in uteri fundo*. Hav. 1740 y).

Angarius Ancherfen forlod Dannemark 1728, for paa fremmede Stæder at erhverve sig Indsigter i deene saavel som i de øvrige Deele af Lægekunsten. Han erholdt sit Danske lykkelig oplydt og aflagte idelige Prøver derpaa i hans Embede som Provincial-Medicus i Kiibe; ligesom han og har efterladt tvende Disputatser i denne Materie. Den første som handler de monstro *cyclopico Hafniensi*, er udgivet her 1724; den anden, som han holdt for Doctor-Graden 1730, angaaer *Strophen septimestris foetus* z).

Janus Bing, en Brodersøn af Etats-Raadet, som studeerte Chirurgien og Medicinen, reiste udenlands, hvor han anvendte sin Tid med Lykke paa Fødsels-Videnskaben, og siden skrev ved sin Promotion her i Kiøbenhavn en Afhandling *de causis partus difficilis notabilioribus*. Hav. 1746.

Samme Bing, som var Assessor i Jordemoder-Commissionen, er saavidt man veed den første her i Danmark, som benyttede sig af den forbedrede Ruffiske

x) I Hallers *Bibl. chirurg.* finder jeg ikke Buchwald *Diff. de monst. gemelli*.

y) Denne *Diff.* har Hr. v. Haller urigtig anført i sin *Bibl. chir.* T. II. p. 225 under B. Joh. Buchwalds Navn, og begge disse Buchwalders anførte *Disp.* findes heller ikke i Leroy *Litt. Hist. der Entbindungskunst*, Frankf., Leipzig und Memmingen 1779.

z) Disse ere heller ikke anførte hos bemeldte Auctorer.

Ruffiske Tang, hvilken han selv i mange Stykker havde forandret, og gjort den forskiellig fra de allerede i Engelland og Frankrig forbedrede Fødsels-Instrumenter. Skeerne havde han gjort runde for Enderne, paa det at de ei skulle skade de bløde Deele, hvorigiennem de indføres, ved deres spidse Kanter og Vinkler; Bladene lod han forfærdige finere, kortere, uigiennefskaarne og krummere, end paa de sædvanlige, at de desto lettere kunde indføres, og omfatte Hovedet af Barnet desto fuldkomnere, uden at de ophoynede bløde Deele kunne sænke sig ned i Giennemsnittet af Bladene og udrides. Skasterne vare runde og ombeiede ved Enderne, for at gjøre Modstand for Haanden, naar Instrumentet skulle udrækkes. Disse kunne adskilles fra Bladene saaledes, at de ved en Hakke allene indhæstedes, og med en cylindrisk Slodde, som blev stude derover, holdtes tilfammen. Formedest denne Adskillelse kunne Skeerne afløses fra Skasterne, og desto lettere anlægges, uden at de Omstaaende bemærkede det, og uden at Skasternes Modstand imod Konens Vegeme kunne hindre Skeerne i at indføres efter den Styrelse som de burde. Vegge Armene af denne Tang, naar de ere anlagte, føres over hinanden, og sammenholdes ved en liden Skrue.

Man maae ikke undre sig over, at Hr. v. Haller i sit nye udgivne chirurgiske Bibliothek har udeladt Bing og hans nyttige Instrumenter; ei heller at le Roi og flere aldeles har forbigaaet hans Fortieneste, endskjønt Jancke har aftegnet og beskrevet disse Værktoier *a*). Eftersom i hans Fædreland dette nyttige Instrument er nu næsten ubekendt, og ei uden med megen Vanskelighed kan erholdes, uagtet det indtil denne Tid, da den af de Franske og Engelske saa anseelig forbedrede Tang er bleven indført, var et af de vigtigste Instrumenter, som havde stor Fortrin for alle dem, der søgten hos os vare brugte. Jeg troer, at jeg til vor Nations og Opfinderens Ære, er pligtig at fornye dette Instruments Erindring, ligesom og ved denne Leilighed at berøre et andet Instrument, Perforatorium kaldet, som salig Bing til samme Tid opfandt. Dette ligner en Sax, i hvis eene spidse Arm er en stumpendet Distourie eller Kniv, som trykkes ud, naar Saxen aabnes. Opfinderen anvendte det til at

a) Jancke Dissert. de foripe & forfice Bingiana,

aabne Hovedet paa døde Børn med, for at formindske dets Størrelse, og siden med Tangen, eller de saa kaldte Skeer, og en simpel Hakke at trække Børnet ud. Saa simpel var denne berømte Fødselsshielpers Armatur paa en en Tid, da Instrumenters Tal allerede vare voren til et heelt Kustkammer, og enhver endnu søedte for at opfinde flere, skjønt mindre nyttige Instrumenter.

Johann Franciscus Schönheiter var fød i Jtmenau ved Harz-Wald No. 1701, kom 1719 til Kiøbenhavn, og forestod et Regiment i nogle Aar for den gamle Regiments-Feldskier Clausen ved Grenadeer-Korpset; af denne Mand blev han ansert til Accouchement og chirurgiske Operationer. Clausen var den Tid den eeneste Accoucheur her i Byen, og havde deri en høidig Praxis. 1727 reiste bemeldte Schönheiter til Halle, og siden til Berlin; men efter 3 Aars Tid nødtes til ved Clausens Død at komme tilbage til Kiøbenhavn, hvor han efter foregaaende Examen hos den ældre Buchwald fik Kongelig Privilegium som Operateur og Accoucheur, og i mange Aar med Berømmelse udøvede begge disse Forretninger *b*).

Nicolai Friderich Bertram, fød i Glückstadt, lagde sig paa sin udenlands Reise i Besynderlighed efter Fødsels-Videnskaben, og disputerede i Leiden 1747 under den berømte Albin, de partu difficili ex uteri situ obliquo, og promevede sammesteds. Efter hans Hiemkomst udøvede han Fødselsshielpen her i Staden med megen Berømmelse, og blev i Aaret 1753 beskikket til Assessor i Jordemoder-Commissionen.

Barthold Vichmann, som var fød i Nykøbing paa Falster; efterat han i Fædrenelandet havde lagt god Grundvoold i Lægekunsten, reiste han paa egen Bekostning udenlands i Aaret 1747, først til Göttingen, og siden til Strasborg, hvor han under den berømte Dr. Fried lagde sig efter Fødsels-Videnskaben, og svæde sig under ham deri i det borgerlige Hospital; fra Strasborg drog han til Paris, for at øve sig fuldkomnere i denne og de øvrige Deele af Lægekunsten; ved hans Tilbagekomst forsvarede han offentlig sin Inaugural-Disputatz de partu difficili ex funiculo umbilicali rupto, og erholdt den 30te October 1749 den høieste Uregrad i Medicinen.

b) I de senere Aar skrev han nogle Afhandlinger til det forrige medicinske Selskab her i Kiøbenhavn, men disse Skrifter ere ikke blevne trykte.

dicinen. 1750 blev han beskikket til Assessor i Jordemoder-Commissionen, og paatog sig at holde Forelæsninger, og undervise dem, som ville lære Jordemoder-Konsten; han drog siden til Alsborg, og succederede den berømte Frid. Buchwald, hvor han blev beskikket Landphysicus. Da han nu saae den Ukhensdighed, som næsten overalt fandtes hos Jordemødrene, lod han sig det være anlegen at undervise dem, og tilbød sig at anlægge en Skole, hvilken ikke kom til Virkelighed; hvorudover han for at tiene dem ved sine Skrifter, udgav 1755 en kort Underviisning for Jordemødre med Kobber, og siden i Aaret 1771 udkom en mere vidtløftig, som under samme Titel som den forrige blev efter hans Død beserget udgivet, ved Landphysicus Dr. la Font. Denne særdeles bekiendte Fødselshielperes betiente sig af et Instrument, af samme Skikkelse som Bings, og sammensæiet paa samme Maade med en liden Skrue, men med giennemskaarne Skeer og hele Arme til at udtrække Børn levende med; men til døde Børn betiente han sig, naar det behøvedes, af de Fridiske Instrumenter, nemlig af hans Hovedborer, Beentang, Hierneskee og Hakker c).

Nicolai Nissen Storm, som var fød i Svendborg i Sjæen, reiste 1757 udenlands, og opholdt sig først ved Academiet i Upsal, siden gik til Göttingen og studeerte Jordemoder-Konsten under den berømte Roederer, og efterat have promoveret her ved Universitet 1762, blev han Provincial-Medicus i Holsbek, siden efter Berg-Medicus i Kongsberg, og døde 1770. Denne brave Mand udøvede med god Hæld Jordemoder-Konsten i de ham betroede Districter. Han medbragte fra Göttingen en Fødselstang, som var længere i Skeerne, men i de øvrige Egenskaber overeensstemmende med Smellies engelske Tang.

Vores berømte Vohlert, forhen Kongelig Hof-Chirurgus og Justice-Raad, som med stor Berømmelse ikke allene udøvede Chirurgen iblant os, men endog Fødselshielpen, hvilke Deele han fornemmelig paa hans udenlandske Rejser havde lagt sig efter, var desto mindre forbigaaes i Fortegnelsen over vore berømmelige Fødselshielpere, som han tilligemed vores værdige Stats-Raad de Berger

c) Hr. v. Haller i sit Chirurgiske Bibliothek Tom. 2. p. 334 har anført denne berømte Mand's offentlige Stridskrift, tilligemed med en Epistel fra ham, indeholdende vulneris cordis per costam perforati exemplum, vulnus thrombus clauserat. Men hans danske Skrifter findes ikke anført.

Berger er iblant de fornemste, der dreve paa Fødsels-Hospitalets Indretning her i Staden.

Vores flittige og værdige Doctor Böessel i Glensburg *d)*, nævner jeg heller ikke uden med stor Hoiagtelse for den Iver han har viist i at bringe denne Videnskab til Floer i Holsteen, og for den Nyttige Jordemoder-Væsenet har vundet ved de der oprettede Fødsels-Hospitaler, hvoraf det eene bestyres ved ham selv i Glensborg, og det andet ved Næslø i Altona.

Endeligen kommer jeg til vores særdeles berømte Stats-Raad Christian Johann Berger, forhen Professor her ved Universitetet, siden Kongelig Liv-Medicus, og derefter Professor i Kiel, en Mand som er fød for Videnskaben, og som har arbejdet med Hæld paa at bringe denne Konst til Anseelse og Flor i Danmark. Den udvidede Kundskab, som han ved Universiteterne i Strasborg og flere Stæder havde forhyrveret sig, anvendte han ved sin Tilbagekomst i den Deel af Medicinen og Chirurgen, som til den Tid allermest her i Landet behøvedes at opelskes. Efterat han ved sin Promotion her ved Universitetet havde forsvaret sit lærde Stridskræft de perfectissimi enixus signis, og ved sin hældige Præxi havde gjort sig særdeles fortient i denne vigtige Videnskab, blev han i Aaret 1760 beskikket til offentlig Lærer i samme ved den Kiøbenhavnke høie Skole. Den Anseelse, som denne værdige Mand allerede stod i, banede ham snart Veien til at udkaste en Plan til et Fødsels-Hospitals Anlæggelse. Dette vigtige Forslag blev ved Grævernes de Berkentins, de Bernstorps og Moltkes høist formaende Recommendation saa meget understøttet, at efter de Kongelige Livlægers Tilskyndelse, vor milde Friderich den 5te befalede, at samme skulde strax iværksættes.

Ligesom nu den vigtigste Epoche for Fødsels-Videnskaben i Frankrig og Engelland med rette begynder fra Fødsels-Hospitalernes Indretning, og fra den Tid af, da Medici og Chirurgi fik fri Udgang til at oplæres og øves i disse Skoler; saa har og samme hos os sin vigtigste Tidspunct at regne fra denne Kongelige Indretning for de Fødende i Friderichs Hospital.

Saaledes

d) Han har skrevet adskillige Bøger til Undervisning for Jordemødrene, især fortienet deraf at roses hans Abhandlung von der Wendung.

Saaledes har Fødsels-Videnskabens Forbedring med stærke Skridt udbredet sig fra Engellands og Frankrigs berømte Skoler over hele Tydskland og Holland indtil vore nordiske Riger. De milde Tydsklands og Nordens Regentere, af Kierlighed til deres Undersaatter, kappedes om at indrette Hospitaller, og oprette i deres Lande Templer til Lucina's Dykkelse og Fødsels-Konstens Udvøelse. I Wien oprettede Keiserinden, efter Baron von Swietens Forslag, et Fødselshuus i St. Marks Hospital. I Berlin blev indrettet et Fødselshuus i Hospitalet Charité. Ligeledes et i Göttingen, i Cassel, i Brunschwig og Ditmold. Nyligen er i Stokholm, foruden det af Ordenen pro Patria stiftede, et anlagt af Stænderne, som kaldes Regieringens Accouchement-Huus. Ligesom og hos os Danske, foruden de i Altona og Flensborg, udmærker sig i særdeleshed det prægtige og kongelige Hospital her i Kjøbenhavn. Dette Kjøbenhavnske Fødsels-Hospital, som af høilovlig Hukommelse Kong Friderich den 5te blev stiftet i Aaret 1759, og ved vor allernaadigste Konges Mildhed vedligeholdes efter Stifterens Hensigt, til Fattiges og Videnskabernes Bøste, er anlagt i Friderichsstaden udi det berømte Friderichs Hospital, hvor den høire Floi, som vender mod Syden, blev indrettet allene for hemmelig besvangrede Fruentimmer, som intet sikker Tilflugtssted havde, og ingen Hielp vidste for sig i Fødsels-Nøden. Den prægtige Bygning, som blev fuldført af vor berømte Thura, indbefatter i andet Stokværk 3 Værelser imod Gaden, og 7 mindre Kamre lige over for ud til Gaarden. Af de trende Værelser til Gaden bruges det mellemste til Fødselsstuen, de tvende store Værelser paa hver sin Side af denne indrømmer i alt 24 Senge til ligesaa mange fattige Barselskvinder og Børn. Kamrene, som vende til Gaarden, er indrettede allene for de Formuende, som enten ville have et Værelse for sig selv, eller og ei ville sees og kiendes af den almindelige Hob. Disse Kamre betales fra 2 til 6 Rigsdaler ugentlig, og ligger der enten 4 à 6 Personer i et Kammer, eller hver for sig allene har sit Værelse. Det underste Stokværk er indrettet til Værelser for Jordemoderen, til Kiøkken og andre Fornødenheder. Disse høie, anseelige og rommelige Værelser ere overalt forsynede med Ventiler. Dørene saaledes indrettede, at Luften frit kan giennemtrænge Værelserne, for at rense, kiølnes og udlufte Dunsterne. Sengene i dette Hospital ere alle forsynede med Matrasser, Straasække og Tæpper, ikke efter vores Nations almindelige Skik, som elste

mere bløde og heede Fiederdyner, men for at vedligeholde Keenlighed, tempereret Varme, og forekomme al overdreven Sved og Uddunstning, som Erfarenhed lærer at være høist skadelig, især for Barselliggende.

Sengestoderne ere aabne i Bunden, og Omhænge, som i Hospitalerne forhindre Lustens fri Giennemfart, de skadelige Dunsters Vortførelse, og ofte samler Støv og Ulei med flere Ureenligheder, findes ikke i dette Hospital, eller i de Bærelser, hvor flere end een ligge.

I dette Fødsels-Hospital blev det forhen i Aaret 1750 allerede oprettede fri privilegerede Jordemoderhuus indlemmet, og bekom af Kongen til aarlig Bedligeholdelse, foruden hvad Kammerleierne kunde indbringe, en Sum af 1500 Rdlr.

Alle besøvede Fruentimmer, som skammer dem at være deres Evangerskab bekendt, fik ligesom forhen fri Adgang til Hospitaler; de allene undtagne, som med venerisk eller andre smitsomme Sygdomme ere beladne. Uden mindste Gave eller Betaling finde de al den Pleie, Hielp og Husværelse, som Nødtidende kan ønske sig: Fri Spiisning, varme Stuer, vel opreedte Senge, linnede og uldne Klæder, Opvartning for dem og deres Børn, fri Medicamenter, den sikkerste og hastigste Hielp i Fødslerne, og det som endnu var det aller vigtigste, at de Fattige og Syge, som ikke kunne opamme eller forserge deres Børn, bleve fri fra Børnene, som Fattigvæsenet lod opdrage. Den stærkeste Taugsheds forsikrer de Fødende om, at deres Navne og Stand holdes ubekjendte for alle; saa at den eene Søster ei kiender den anden, og den beskiammede Moder seer ikke sin lige ulykkelige Datter.

Hvilken Naade imod Elendige og forladte Modre! hvilket et ærefuld Beviis for Friderichs mennekkelertige Tankemaade! Skulle vel nogen Stiftelse med større Ret kunde anprises eller fortiene Navn af Kongelig.

Hvor mange Modre ere ikke lykkelig forløste, og hvor mange Børn er Staten ikke beriget med, som ellers let, enten af Nød, eller for at skille Mødrenes Forseelse, vare omkomne i Moderens Barm.

Fra det privilegerede Jordemoderhusets første Opretning 1750 til det kom til Friderichs Hospital 1759

vare allerede fødte Børn — — — 2841

fra Octbr. 1759, da det blev flyttet til Friderichs Hospital, og indtil Udgangen 1770 fødte — 3169

fra 1771 til 1780 (foruden dødsfødte) fødte — 4552

Altsaa i de af Kong Friderich den 2tes tvende oprettede Stift-

telser for Fødende fødte i alt — — — 10562 Børn.

Den høifsalige Stiftere gav dette Fødsels-huus Sted i det prægtige Hospital, som kaldes efter hans Navn; men hans Efterfølgere, vores allernaadigste Konge, forøgede Stifterens Naade, og indlemmede 1771 denne Stiftelse, som forhen blev bestyret af det fattige Væsens Foresatte, under deres Omhu, som vaage for Hospitalets Beste, paa det at samme, ved at staae i lige Bygning dermed, skulle have lige Beskyttelse, Vedvarende og Opsigt, som det Kongelige Hospital havde. — Dog ikkun det er det mindste Beviis paa hans Kierlighed med de Ulykkelige; hans høikongelige Naade lod endnu i bemeldte Fødsels-huus giøre en Indretning til Frelse for ulykkelige Børn, som under Armodis Nag og ved Forældrenes skidesløse Omgang imod dem, stod Fare for at forkuntes og lide Mangel paa Føde og Opdragelse. Han bestemte et Sted e) hvor alle stiltiendes kunne henbringe deres Børn af forskiellig Alder, som der bleve modtagne, og siden paa Stiftelsens Bekostning udsatte, efterat de først med et vist Tegn vare forsynede, for at opdrages hos Bønderne paa Landet. Kongens priisværdige Hensigt var derved at frelse disse Børn fra truende Undergang, at forunde dem den reene Landluft, som er den umisteligste Føde til Sundheds Vedligeholdelse, at faae dem opdragne til stærke og arbeidsomme Borgere i Staten. Men Misbruge, som ei kunne hindres, forandrede denne Indretning: Vores omliggende Naboer betiente dem ligesaa hyppig af denne

R 2

Stiftelse,

e) Næmlig en Cassé ved Siden af Porten paa Hospitalet, hvorover i udhugne Streen med forgyldte Bogstaver var sat: Ulykkelige Børns Frelse, denne kunde udtrækkes, og naar Børnet var indlagt gif ind af sig selv, og forvoldte at trende Klokker til forskjellige Bærelser i Hospitalet paa eengang ringede, og gav Børnets Ankomst tilkiende.

Stiftelse, som Landets egne Indvaanere. Skibsfarten gav Leilighed til at mange udenlandſke Børn bleve indførte i denne Stiftelse og udsatte paa sammes Bekostning. Skiedesløse og liderlige Forældre her i Landet Skildte dem her ved deres Børn, for at kunne anvende det til at fyldestgiøre deres Lyster med, som ellers Børnenes Underholdning fordrede. Ja Bønderne selv af en ulovlig Bindelyst omtuskede deres egne Børn, og bragte dem ind i Stiftelsen, for at faae dem tilbage igjen, tillige med den ugentlige Betaling, og de Klæder, med hvilke Stiftelsen forsynede de udsatte Børn. En Forandring blev da fornøden, efterdi Antallet paa disse Hittebørn voksede aarlig til en anseelig Mængde.

Dette gav Aaledning til, at Børnenes offentlige Indbringelse blev indskrænket saaledes: at allene de Fattiges Børn, som bliver fødte paa det Kongelige Accouchements-Huus, kunne modtages og udsættes til Forflegning paa Landet. Fra denne Stiftelses Begyndelse for Hittebørnene i Aaret 1771 og indtil forrige Aars Udgang 1780, ere saaledes i alt 3627 udsatte, nemlig:

I Aaret 1771 er udsat paa Landet	251	Børn og udl. til Inocul.	Huset	163
1772	—	—	156	—
1773	—	—	398	—
1774	—	—	312	—
1775	—	—	264	—
1776	—	—	280	—
1777	—	—	375	—
1778	—	—	375	—
1779	—	—	403	—
1780	—	—	455	—

Altsaa udsat paa Landet 3269 Børn og udl. til Inocul. Huset 358

tilsammen 3627

Dette prægtige Hospital blev strax efter dets Oprettelse skienket det medicinske Facultet til en practisk Skole for Fødselshielpere; saa at alle Studerende, baade Medici og Chirurgi, fik ligesaa fri Udgang som Jordemødrene selv til at udøve Fødselshielpen. Til den Ende blev Professor Christian Johann Berger,

ger, hvis Fortienester vi forhen have nævnet, beskikket til offentlig Lærer ved Universitetet, som var den første der docerede denne Kunst offentlig; han foretog tillige Fødsels-Hospitalet, og bragte denne Videnskab til en Høide blant os, som Fremmede beundre. Ved Begyndelsen af sit Lære-Embedet i Aaret 1761, udgav han et Indbydelses-Skrift de Placenta uterina, mortis & morborum causa, og siden efter en Bog i det danske Sprog: om Menneffets Fødsel og Fødsels-Hjælpen. Denne fortreffelige Mand, som Naturen havde dannet til Fødsels-Hjælper, var begavet med det høidigste og tydeligste Foredrag, besad Redelighed og Erfarenhed nok til at indprente sine Tilhørere det sande og væsentlige i denne Kunst. Han opholdt dem ikke med blotte Theorier og de Lærdomme, som med megen Noie uden Nytte udgranskes i Studereksamen; men han lærte dem at kiende Naturen selv, og usiagtig undersøge Fødselernes Beskaffenhed, underrettede dem om den simpleste og tilforladeligste Hjælpemaade, og gav dem Leilighed nok, saavel i Hospitalet, som i Staden, at faae Øvelse og Færdighed i Fødsels-Hjælpen. For hans Tid var Brugen af den engelske Tang, som Smellie havde forbedret, endnu ubekendt for os Danske; man hørte kun sjelden, at den Bingiske Tang blev brugt i haarde Fødsler, men Fødsels-Hjælpen, hvor Vendingen ei længere fandt Sted, forhalede saa længe til Fosteret bortdøde, som siden ved skarpe Instrumenter udraktes. Bores Berger havde saa gyselige Værktøjer; hans Færdighed i at anlægge Tangen, og Erfarenhed i at trefse Tiden, som til dens rette Brug kræves, lykkedes ham saa vel, at han derved frelste et anseeligt Tal nyfødte Børgeres Liv.

Til offentlige Examinet var han den første, som her ved Universitet foredrede af Candidaterne en grundig og tilstrækkelig Kundskab i Theorien og Practiken af denne Videnskab, og lagde derved ligesaa stærkt et Baand paa de Studerende til at erhverve dem Kundskab i saa vigtig en Deel af Lægekunsten, som han ellers ved Opmuntringer, fri Adgang til Hospitalet og Beredvillighed i at anføre sine Tilhørere, vidste at drage deres Lyft til retskaffen at benytte sig af saa usfatteelig en Stiftelse. Paa denne Maade efterlod han sig i kort Tid saadanne Discipler, som siden efter har æret hans Indsigter og Læregaver, som uden at hente deres Videnskab fra Fremmede, uden at benytte dem af modiske Hakker og dræbende Instrumenter, uden at forlade smertefulde Mødre

utroste og hjælpeløse, uden at lade dem plages af uvidende, selvfløge og ubarmhertige Jordemødre, udøve selv Fødselshjælpen med største Hæd og Berømmelse.

Af disse værdige Discipler fortæner i Besynderlighed at nævnes: en Mangor i Næstved *f*), en Buchave i Sieland, en Fridsch i Ribe, en Möller i Scheen, alle for nærværende Tid Provincial-Læger, alle promoverede her ved Universitetet, alle indfødte og veløvede Fødselshjælpere, som tiene Provinserne og Landet med en saa vigtig Hielp, som forhen søvnedes. Ligesledes bliver det til Bergers Ære, at vi her i Staden have saadanne practiserende Læger, som have udmærket sig ved deres udstrakte Kundskaber i dette Fag. En Liv-Medicus Aaschov, en Liv-Medicus Gulbrand *g*), Stads-physicus Abilgaard *h*), er alle denne Mandes værdige Disciple. Desuden af de mange Chirurgi, som have erhholdet hans Underviisning, ere vor berømtelige Professor Callisen *i*), Stads-Accoucheuren i Harlem von der Boye, Hempel i Faaborg, alle Mand som ffylde denne fortiente Lærere deres vide bekiendte Indsigter.

Endelig iblant saa mange Discipler er jeg saa lykkelig, at kunne nævne mig selv, som ved denne Lærers Omforg blev værdiget og af Kongen allernaas digst beskikket at tiltræde hans Embeder i Staden ved Universitetet og Hospitalet.

Saa Aaret 1771, som jeg har forestaaet dette Fødselshuus, har allerede, foruden 134 examinerede Jordemødre *k*), et betydeligt Antal af studerende Læger øvet sig i denne Konst, og gjort sig duelige til practiske Embeder her i Landet. Det maae iblant mange allene tillades mig at erindre de bekiendteste, som have lagt og studeret i dette Fødsels-Hospital.

1) Doctores Medicinæ. Jens Bang, Medicus ved det ridderlige Academie i Sorøe, som skrev en Inaugural-Dissertation de mechanismo

f) Skrev sin Inaugural-Diss. de Exploratione obstetricia, det smukkeste Skrift i den Materie, Hav. 1764, og nyligen en nyttig Afhandling om Frugtsommelige Varselskoners Levemaade og Pleie, Viborg 1779.

g) Skrev sin Inaugural Diss. de sanguifluxu uterino, Hav. 1774.

h) de suppressione mensium.

i) Observatio de utero atque vagina duplici Coll. soc. Med. Hav. p. 146.

k) Hvoriblant nærværende Jordemoder paa det Kongel. Fødsels-Hospital Madame Karen Ørsløv, fortæner i Besynderlighed for hendes store Indsigte, Øvelse og Dueligheid, og som en Lære-Moder for mangfoldige andre at nævnes og anføres.

mo partus, Hav. 1772. Junge, Regiments-Feldfficer for nærværende Tid i Aalborg. Joh. Philip Rogert, Landphysicus i Viborg, som har skrevet *de simplicissima methodo tractandi puerperas in domo obstetricia Regia Havniensi Ao. 1773 observata k)*, og siden efter 1775 *observatio de retroversione uteri l)*. Gerson *m)*, en Hamburger af den jødiske Nation, reiste efterat have studeret Fødsels-Videnskaben her i 2 Aar til Göttingen, og promoveerte under Professor Murray, skrev en ypperlig Dissertation, som indbefattede en Samling af Observationer, som han havde gjort i vor Fødsels-Hospital. Thorstesen, Physicus paa Kongsberg. Lillie, adjungeret Physicus i Slensborg. Nielsen, adjungeret Physicus i Christian-sand. Gregorius Timtschenko, fra Moskau *n)*, studeerte her over et Aar, og promoveerte siden i Kiel, skrev sin Inaugural-Disputat, som indeholder en udvalgt Samling af Observationer, som han havde hentet hos os, under Titel af *Observationes medico obstetriciæ*. Trentlenburg fra Lübeck. Aasheim og Ranøe *n)*, begge Practici her i Staden. Salholt, Medicus i Helsingør.

2) *Licentiati Medicinæ*. Seidlin og Seip, begge Medici subordinati ved Friderichs Hospital. Helm, Practicus i Westindien *o)*. Frimand, Høvding, Svensen, Carstensen. Marc. Wöldike Kall, som har skrevet *de vitiis aperturæ pelvis superioris p)*. de Meza, og Peterfen som har skrevet: *bestätigter Nutzen der Levretischen Zange, und von Zerreißung der Gebähr-Mutter q)* Jacobsen, der tilligemed foregaaende er Chirurgus ved Pleie-Anstalten.

3) *Studiofi Medicinæ*. Strædt, Bræstrup, Ekhof fra Kiel.

4) Stu-

k) Findes in collect. Soc. Med. Vol. I.

l) Act. societ. med. Hav. Vol. II. p. 254.

m) Collect. soc. med. Haf. T. I. p. 297.

n) *Observationes medico-obstetric.* Kilæ Hof. 1780.

o) Har skrevet *de febre puerperali in societ. exercitat. med. Hav.*

p) Act. Med. Hav. T. III.

q) In societ. exercitat. medic.

r) Findes i det chirurgiske Selskabs Skrifter No. 1777.

4) Studiosi Chirurgiæ. Winslov ^{r)}, Hintze ^{s)}, Albers, Baufin, Kræmer og Neuman, og endelig at Kongens langt frostiggende Eilande i Vestindien skulde heller ikke mangle den tilberlige Hielp i Berne-Fødslerne, har Kongen nylig allernaadigst beskikket dem fra samme Skole en Physicus og Accoucheur, den første i det Slags St. Croix har eiet, vores bekiendte og rettskafne Doctor Gordon.

Saa vidt og bredt har Kongernes Gæmildhed imod Undersaatterne strakt sig ved dette Fødsels-Hospitals Indretning, og saa mange duelige Fødsels-hielpere ere nu omdeelte i Rigerne og Provinserne, til Stæder, som fordom sukkele om saa umistelig en Hielp, og savnede saa nyttige Skrifter, som roesværdige Frugter af Videnskabens Flor i vor Fædreneland.

Saaledes blev denne Stiftelse i kort Tid ikke allene en Planteskole for Fødselshielpere og Jordemødre, men endog det sande Lutringssted for Vidensskaben, hvor Sandhederne kunde udfindes og prøves, Fordomme udryddes, simple og sikkrere Metoder anstilles, og et klarere Lys overalt antændes til Videnskabens Udbredelse og utallige Fødendes Frelse.

Den Mængde af Fødende som aarlig indtages i dette Hospital giver Leilighed fremfor paa noget andet Sted til grundig at erfare, saavel de almindeligste og ordentligste Fødsler, som ogsaa de unaturliges sande Sammenhæng og Beskaffenhed; thi deri har Fødselshuset den store Fortrin fremfor alle andre Hospitaler, hvori Syge indbringes, først i Midten eller mod Enden af Sygdommen, at alle Tilfældene fra Begyndelsen og indtil Enden i en bestandig og usforrykt Orden kan betragtes, og alle saadanne Jagttagelser saa tit igientages og bestyrkes, at ingen Feil skal letteligen kunne indsnige sig i deres Erfaringer som Naturen har begavet med tilstrækkelig Jagttagelses Geist og en grundig Besømmelses-Kraft.

De som ved en landvarig Praxi i Staden eller ved Brugen af Fødsels-Maskinerne have betient ligesaa stort stort et Antal, som der aarlig findes i Hospitalet, skal neppe kunne rose sig af i deres Praxi, at have seet en ret ordentlig og fuldstændig Fødsel iblant dem alle; men lutter unaturlige, lutter haarde
og

r) Som er udvalgt til succederende Ober-Chirurgus ved det Kongel. Friderichs Hospital.
s) Har skrevet i det chirurgiske Selskab.

og besværlige, idel farlige og ufuldstændige, som har skuffet deres Opmærksomhed og gjort den fuldstændige Fødsel ukjendelig af dem alle. Herudover have store Fødselshielpere, lige indtil den berømte Smellies Tid, enten ganske miskjendt eller i det mindste aldrig tilforladelig affbildret den fuldstændige Fødsel; endskjønt den forekommer vist 40 Gange imod en unaturlig, og er Maalet for alle Afvigelserne, hvilke i de ufuldstændige Børnesfødsler bemærkes.

Smellie selv, hvis forsikende Die beskuede Naturen, seilede endnu noget i at kjende Fosterets besynderlige Leie og Hovedets rigtige Forhold mod Bækkenet ^z), endskjønt han frem for alle hans Forgængere nærmede sig meest til Sandheden. Neppe nogen uden hans Landsmand dristede sig til at antage hans Lærdom, førend den berømte Fried omsider fremsatte og offentlig lærte den samme.

Jungen af de Franske, i hvor store Accoucheurs de end berømme dem af, have med al deres Wittighed villet antage hans Erfaringer for rigtige, førend nu først, da Deleury udgav sin *Traité des Accouchements* i Aaret 1770, og siden efter ham Boudelocque, den sandeste Systematicus af alle de Franske, som jeg kjender.

Jeg troer derfor, uden at fornærme nogen af de store Mænd, som har beriget Fødselshielpen med nye Opdagelser, at vores Skole tilkommer den Ære, at være den første, der rigtigt har beskrevet og offentlig lagt for Dagen den sande Sammenhæng og Beskaffenhed af de fuldstændige Fødsler, og forbedret den Mangel, som Smellies Beskrivelse indtil denne Dag haver havt. Der ved ere nu mange nyere Skribenters Væresætninger kuldkastede, og vores efterhaanden, endogsaa af Fremmede, bifaldet og efterfulgt ^u).

Undersøgningen, denne vigtige Deel af Jordemoder-Konsten, Diet, med hvilket Fødselshielperen opdager Naturen og dens Afvigelser under Fødslerne, hvis Kundskab ligesaa lidet kan udbredes ved Ord, som Pulsens Forandringer, forklares nu ikke mere for dem som skal udøve Konsten med tørre og uforstaaelige Beskrivelser, som ere optænkte i Studerestuen, men vises og udøves

^z) Vid. *acta medica Havniensia*.

^u) Böffels Anviisning til Jordemoder-Konsten, Altona 1754. Bangs Dissert. de mechanismo partus. Boudelocque l. c. J. J. Plenck Elem. obstetri c. Viennæ 1781. p. 46.

udøves i Hospitalet. I denne erhverver de Studerende sig ligesaa stor Færdighed og Visshed, som i Fødsels-Forretningerne selv, hvilke ei længere udøves paa døde og udstoppede Kropper, men læres paa levende Mennesker, ja! af Naturen selv.

Fordomme, de farlige Fordomme, som længe i Fødsels-Behandlingerne have yttret deres skadelige Virkninger, affkaffes og udryddes efterhaanden ved Jordemødrenes bedre Underviisning og Fødselshjælpernes modnere Erfaring i Fødslerne.

Saaledes havde den skadelige Misbrug indsnæget sig i Jordemødrenes Præxi, at de satte de Fødende for tilig i Arbejde, førend Fødselen var vel begyndt. Denne Wildfarelse reiste sig allene af Mangel paa nøiagtig Undersegning. De Fødendes Kræfter bleve ved ulidelige Trængsler, som Jordemødrenes Overtalelser afsvang dem, saaledes for Tiden svækkede, at Fødslerne bleve dem desto haardere og utaaleligere.

Bedre Erfaring overbeviste dem snart om denne Feil, lærte dem, hvor unødvendige og skadelige saadanne afsvungne Trængsler ere i fuldstændige Fødsler, og hvad Fare de altid førte med sig i de uordenlige, som altid fordrø Konstens Hielp. Ligeledes vare endnu de gamle tydske Jordemoderstole i Brug hos os; men formedelt deres vidtløstige Sammensætninger befandtes de saa ledløse og ustadige, at Koneerne ofte kom til Skade ved dem. Desuden fandt man dem for lave og ubegvemne for Hielperen, naar nogen Forretning skalle foretages, og høist farlige for den Fødende, i Fald Blodstyrtinger eller convulsiviske Bevægelser indtraf i den opreiste Stilling, som de sad i paa Stolene, eller og i Fald Fødselen ved sin Hastighed yttrede alt for voldsom en Kraft mod de bløde Deele af Fødselsveien. Af disse Aarsager have vi i deres Sted indført Fødselsfenge, som affielp alle de Ulemper, hvilke Stolene medførte.

Det er mærkeligt nok, at lige fra Hebræernes og indtil vore Tider, have Jordemoderstole været i Brug. I anden Mose Bog 1 Cap. 15 B. tales om besynderlige Stole til denne Forretning, disse kaldes **וּמְנָה**. Samme Ord bruges Jeremia 18 Cap. B. 3. om Pottemagerstolen. Det forekommer allene in numero duali, som efter Sprogets Egenskab anvendes ifkun paa Ting, der sammensættes af to til hinanden passende Deele. Hippocrates, Moschion, Rhodion, Ruef, Weischius, Widemanin og flere taler om

Jorder

Jordemoderstole af forskiellig Form og Skikkelse. Nogle ere som Skamler, andre som Rænestole, andre med Rygstykker til at staa tilbage, hvilke den hollandske Accoucheur Deventer, og efter ham den berømte Fried har forbedret, og bragt i Brug over hele Lydskland. Vore gamle Jordemødre betiente dem hidtil af Deventers Stoel, og paa Landet saae man ofte, at Konerne benyttede sig af Mændenes Skiod til at føde paa, hvilket Sæde den berømte de la Motte endogsaa i hans Tid anbefalede i haarde og langvarige Fødsler. Andre derimod have betient sig af Senge, som nu omstunder er meest brugelig.

Justina Sigmundin, den brandenborgske Hof-Jordemoder, betiente sig af en Stoel, som blev udslaget og brugt ligesom en Seng. Den berømte svenske Accoucheur von Horn bandt fire Stole sammen, og lod reede en Fødselseng paa dem. Mouriceau betiente sig af en ordentlig fransk Seng, som han lagde den Fødende over. Andre benyttede dem af Løibænke, eller Chaises longues, men i vores Fødselshuus bruges en høi, smal, faststaaende Seng, der foran er udfaaet med en halv cirkelformig Brille, og tillukkes eller aabnes, naar det behøves, med et bevægeligt Indskud. Enderne af dette brillesformige Udsnit ere forsynede med tvende opstaaende og udstoppede Fodstykker, ligesom og paa Siderne af denne Seng findes Rummer med udstoppede Haandgreb, og er hele Sengen opreede med smaa brede Matrasser, som lægges jevnslides ved hinanden, foruden med Lagener og et Teppe, som skjuler den Fødende.

Efter denne Sengs Form er bragt en ligedannet i Brug, som beqvem kan staaes sammen, og lettelig føres fra Sted til Sted, hvis Tegning findes paa den første Tavle af Planen til mine Forelæsninger x).

Jordemødrene havde tilforn den skadelige Bane, at sætte Konerne fortilig paa Stolene, eller lægge dem paa Fødselsleiet, og tvinge dem i visse Stillinger, som bleve utaalelige for de Fødende. Fra disse unaturlige Handlinger have vi søgt at affholde dem, ved at vise de forskiellige Stillinger, hvori forskiellige Nationer lige godt kan føde. Vi have seet franske Fruentimre i vores Hospital føde i en opreist Stilling imellem Dørstolperne, russiske læuende

x) Udgivet i Kiøbenhavn i Aaret 1773 i den anden Deel.

lænende sig op mod Bæggen staaende eller knælende at føde, engelske liggende paa Siden, norske støttende i Sengen paa Knæerne og Albuerne, danske liggende paa Ryggen, og alle have født lige beqvemt og lige let, naar Fødlerne ellers have været af en lige og ordentlig Art. Disse Erfaringer bestyrke os i den Tanke, at Jordemødrenes Forhold med at tvinge de Fødende til visse Stillinger, som hidindtil har været Brug, er saa unaturlig og saa upassende, at det hellere bør overlades til de Fødendes Fornemmelse at bestemme, hvilken Stillung de helst vil udvælge og betiene dem af i fuldkomne Fødler; og aldrig forhindre dem fra at søge den mageligste, førend just i det Dieblig da Barnet skal fødes. Hvad Straf kan vel være haardere, end at tvinge et Menneſke, som er underkastet de haardeste Piinsler, til at holde sig længe i en og den samme Stillung. Naturen viser den største Uvillighed i at være rolig, naar Lege- met lider, og saa usornuſtig en Tvang har giort Fødselsleiet til en Pinebænk for de Fødende, i Steden for at det skulle være dem til Lindring og Understøttelse i Smerterne.

Nok en farligere Misbrug havde Jordemødrene hos os, med at sprengre Hinderne om Fosteret for tilig, og haste med Forløsningen. Naturen har sine Instrumenter til at bane Fosteret fri Giennemgang i Fødselen. Disse formeres af de tvende Hinder og af det Vand, som inden i Moderen (Utero) omgiver Fosteret, hvilke under Fødsels- Arbeidet fremſkydes som en Kiile igiennem Mundingen af Moderen, aabner den lige jevnt overalt ved sin bløde og jevne Trykning, og lader det bevægelige Hoved desto lettere fremglide efter den Styrelse, som den haarde Beenvei leeder det. Dette uſterlignelige Værktøi har Jordemødrenes utidige Tilfærdighed og ſkadelige Konſtgreb ofte berøvet Naturen, naar de have i Utide sprengt de virkende Hinder, og standſet Naturens Beſtræbelſer; hvorved alt for ofte, i Steden for at tilveiebringe efter deres Meening en haſtig Fødsel, samme er forhalet; i Steden for at aabne Veien for Fosteret, er Hovedet holdt tilbage, og de Fødende underkastet langvarigere Smerter og langſommere Fødsel. Vel gives der Tilfælde, da en øvet og indſigtſfuld Hielpere med Nytte og Fordeel kan lette de trange Fødler allene ved at sprengre Hinderne; naar undertiden Vandet nedſkyder sig under Hovedet af Fosteret, og holder det oven over Tisbeenet, at det ikke kan ſynke ned i Bækkenet, da ved at sprengre Hinderne og lader Vandet Flugt, ſammentrækker Moderen sig haſtig,

hastig, og driver det villige Hoved ned igiennem de slibrige og sugtige Veie med mindre Modstand, og suldender Fødselen hastigere. Men dette Fald kommer heel sielden for, og udfordrer tillige Hovedets og Moderens allerbeste Veie, naar Fødselen ved dette Konstgreb skal ikke forvarres: og hvor stor Øvelse og Forsigtighed udfordres ei her til at bestemme det y). Det hændes og undertiden at Hinderne ere saa unaturlig seie, at de ikke af dem selv briste til rette Tid, hvilket udfordrer, at de bør sprenges ved Konsten; men hvor sielden er ikke ogsaa dette Fald. Jeg har ikkun erfaret det en eeneste Gang; og jeg troer neppe man bør gribe til dette Middel, uden Modermunden og de bløde Fødselsveie først ere aabnede saa tilstrækkeligen, at Hinderne staaer ligesom en udspændt Blære uden for Legemet: da gavner det først at sprænge dem, siden de alt have fuldført deres Forretning, som var at gaae foran Fosteret, for at bane det en lettere Giennemgang i Fødselen z). Der gives Fødsler, som Naturen med en voldsom Hastighed undertiden søger at suldende, dog ikke uden stor Fare for Barnet og endnu større for Moderen: Disse hindres best ved at sprænge Hinderne tilig. Ligeledes forekommes Faren ofte af Blodstyrtingerne, som komme under Fødslerne efter Moderkagens Løsning fra Moderen, ved at sprænge Hinderne og faae Moderen hastig til at sammentrække sig.

Naar jeg nu undtager disse anførte Tilfælde, og det hvori Bendinger skal foretages eller Instrumenter anlægges; saa veed jeg intet Fald, hvor det er nyttigt at sprænge Hinderne, og ingenlunde bør det skee i fuldstændige Fødsler. Jordemødrene brugte i saa Fald enten en Naal dertil, eller Kanten af et Stykke Sukker, eller Salt til at risse disse Hinder op med; og mange haver brugt særdeles spidse og skarpe Instrumenter; men ved et rigtig anbragt Stød af Fingerspen, eller naar Hinderne ere slappe, lade de sig uden slige anførte Midler let kratse itu med Naglene, eller i meget unaturlige Tilfælde overklippe med en Sax.

Endnu flere unyttige og ubarmhiertige Handlinger erfarede man daglig af Jordemødrene, naar de alt for meget har villet haste med Førløsningen, og udvidet de modstaaende Deele med Hænderne. Ved deres voldsomme Haandgreb bleve Deelene ophovnede, forknusede eller sønder-

y) Th. Bartholin de insolitis parus viis p. 172.

z) Bartholin har talt herom l. c. saaledes p. 175.

revne; ofte har Smerterne underkastet de Fødende kramptagige Trækninger og Kaserie; Følger, som have været farligere end Fødsterne selv. Disse og andre saadanne skadelige Kunstgreb, finde ikke mere Sted blant vores oplyste og retsindige Jordemødre, der alt for vel paaskjønner Naturens tilstrækkelige Virksomhed, og frygter for at krænke dens Ret.

Næsten ingen Midler bleve mere misbrugte hos os, end de saa kaldte drivende Midler, hvilke for det meeste bestode af hidstige Drikke, skarpe Specerier, vellugtende heede Olier, Essenser, Saffran, Bivergel, Borax, Rhinskviin, stærk Oll og Brændeviin, skarpe Clysterer, og adskillige andre endogsaa urimelige Ting, hvilke i Steden for at befordre Fødsterne, ophidsede og betændte Blodet, forvundede Hovedet, bragte Legemet i Oprør, forstyrrede Fødsels-Arbeidet, standsede Veerne, og underkastede de Fødende ofte Betændelses-Febre, farlige Smerter, ja! det som var værre, ved Forsømmelse af sikkrere Hielp under disse skadelige Midlers Brug paafertes Branden, og tilsidt Døden selv. Men hvor let kunne ikke og den dygtigste Læge løbe an, naar han, uden at kiende den uovervindelige Modstands Aarsag i Fødselen, ville ansøre og ophidsse Naturen ved drivende Midler til at iile til sin egen Undergang, og mon ikke Ukyndighed i Fødsels-Videnskaben, saavelsom Lægernes alt for store Tillid til Jordemødrene, har ofte foranlediget saa græffelige Misbrug.

Jeg vil ikke engang tale om de farlige Bræk- og Nyse-Midler, som forlængst ere affkaffede, eller om de særdeles urimelige Ting, som Bartholin fortæller at have været brugelige til hans Tid iblant de nordiske Folk, nemlig: at spise Snegle, tørrede Male-Lever, tørrede Testikler af castrerte Heste og saa videre; men allene nævne noget om den store Misbrug af skarpe Clysterer, som Jordemødrene endnu til vore Tider i stor Overstedighed plagede de Fødende med. Disse Midler, som viser deres store Nytte til at lette Underlivets Forstoppelse, naar de tiligen i Fødselen anvendes, brugte de som Nodankre i de haarde Fødster, naar de ingen anden Hielp vidste. Man troede, uden at opdage Aarsagen, at alting var giort, naar Konen luns stitig fik Clysterer, og at Veerne nødvendig skulde forstærkes ved deres idelige Brug. Traf det, at Fosteret var allerede nedstunken i Bækkenet, og sammentrykte Veien for disse Midlers Ufgang; saa plagede de ved dens Tilbageholdelse den Fødende jammerligen, oppustede Underlivet, forvoldte hende Brækninger

utaalelige Trængsler, som undertrykte de ordentlige Sammentrækninger i Moderen, der skulde befordre Fødselen.

Ikke mindre skadelige vare de utidige, heede og irriterende Dampbade, som brugtes til at blodgiøre de modstaaende Fødselsdeele, og som Bartholin siger: til at bløde Hinderne, at de desto snarere skulde bryde. Jeg har seet unaturlige Hævelser, Betændelser, Blodstyrtninger at opkomme ved disse Midlers uordentlige Brug, og derfor hellere søgt at tilraade Jordemødrene, at lette de langvarige Fødsler med lunkne blodgiørende Indspreitninger af Melk, Olie, Havresuppe og deslige, som indvendig kan virke paa de behøvrige Deele, og ikke anvendes til Skade paa de udvendige, der ved disse Midlers heede og fortynnede Dunster ophovner, betændes og siden forvolder desto haardere Modstand. Der ere langt andre sikke Midler som lette i langvarige Fødsler. Disse ere Areladninger, kislende og smertestillende Midler, hvis rigtige Anvendelse ere de rette drivende, som kan tilraades og af Lægerne forordnes, foruden Tangens forsigtige Brug, i Fald Fosteret trues med Undergang. Meget ofte bleve Areladninger forsømte eller ogsaa ilde anvendte i Fødslerne, af den almindelige og ugrundede Frygt, at Konens Kræfter vare for svage til at udholde dem; derfor opsatte man disse Midler endog i Tilfælde, hvor de allermest behøvedes, som hos meget blodrige, meget smindlige og trangbrystige Koner, hvor Fødsels-Kraften allene var svækket af Blodets Mængde og alt for hængende Bevægelse i Aarerne, eller af de smertefulde Deeles kræmpagtige Sammensnørelse og Aandedrættens Feil, eller hvor begyndte Betændelser og convulsiviske Bevægelser indtraf under Fødselen, der bleve Areladninger sjelden eller aldrig brugte; og just i denne Legemets falske Svækkelse, som Jordemødrene vel ikke saa nøie kunde bestemme, har Erfarenhed viist os, at disse Midler ere de sande styrkende, som opliver Kræfterne, og som beforder Fødslerne frem for noget andet af de forhen saa kaldte drivende Fødsels-Midler.

Overtimod bleve Areladninger, Viin og hiertestyrkende Midler anvendte, og ikke uden til største Skade i saadanne Fødsler, som ledsagedes med Blodstyrtninger af Moderen. Man vidste at Areladninger gavnede i andre Blodstyrtninger, som viiste sig under Fødselen ud af Næsen, Munden eller sige Deele; naar de nemlig havde deres Oprindelse af Blodkar-

renes

renes for hæftige Udspændelser, eller af Blodets Mængde og stærke Fart imod de fine Arer i Legemet: Men denne Erfaring blev ilde anvendt i de Blodstyrtinger i Fødlerne, som kommer af Moderlagens Fraskillelse fra Moderen: Man greb til Lancetten for at formindske Blodets Masse, og undertrykke ydermere de Kræfter, som ved Blodstyrtingen selv forud vare svækkede, og næsten reent tabte; ligesom Moderlagen ved Areladningen kunde lade sig fæste, eller den virkende og opirrede Moder, som udpressede Blodet igiennem sine fingertrykke Arer, kunde tilstoppe Blodets Veie ved de nye Svækkelser, som Areladningerne forvoldte den.

Winens og hiertestyrkende Midlers Brug udfordre megen Forsigtighed, og bør aldrig bruges uden i en virkelig og fuldkommen Mangel af Kræfter, som fielden kan indtræffe i Fødlerne, uden hvor den kommer af en nærværende Blodstyrting; og i saa Fald ere de hiertestyrkende Midler, som hidser Blodet og driver det med en større Fart igiennem de aabnede Arer, ligesaa skadelige som Areladningerne selv.

Bore Jordemødre behøve ikke saa meget at ængstes ved slige Blodstyrtinger, da de jevnlig erfare, hvor hastig de kan afhielpes enten ved at sprænge Hinderne tilig om Fosteret, eller ved at vende Barnet, eller lade det udtrække med Tangen, hvilke ere de kraftigste Midler at afvende saadanne farlige Blodstyrtinger med. Jordemødrene havde tilforn ogsaa den Bane, at forhale Tiden til Bendingen i de besværlige Fødler, med at rette Moderens og Barnets Leie, enten ved bestandig at stille den Fødende paa en eller anden Side under Fødslen, eller ved udvendige Nedtrykninger og Støden paa Underlivet *a*), eller og ved at føre Fingrene til Hovedet for at trykke det, og skyde det over i en anden Stilling *b*). Disse Midler vare ligesaa utilstrækkelige som farlige, hvilket jeg i det medicinske Selskabs Skrifter har givet en Afhandling om. Dog har jeg viist, at ligesaa meget som denne Hielp tilforn blev unyttig anvendt til stor Smerte for den Fødende, til den visseste Undergang for Fosteret, og til farligste Følger efter Fødselen; saa kunne den igjen under visse Betingelser

a) Mamellukkerne bruger en Træfork, som de trykke Underlivet ind i, for at skyde Fosteret frem.

b) Løvninger endnu fra Hippocratis Tider.

tingelser, og i siældne Tilfælde, som Jordemødrene ei altid forstod at bedømme, med Nytte og Fordeel bruges, som jeg den Gang gav tydelige Exempler paa. Vi høre nu sielden om Jordemødrenes overtroiske Handlinger i at befordre de langsomme Fødsler ved Amuletter, eller ved at oplukke Laasene, og aabne Dørene i Husene, meget mindre om den umenneskelige Haardhed, som de vankundige fordom udøvede i unaturlige Fødsler, med at styrte de Fødende paa Hovedet ned i en Tønde c), sønderbryde Børnens Lemmer under Bendingerne, afrive Hovedet, eller anlægge, jeg gyser ved at nævne det, Bismerkroggen til at udslide Fosteret med. Saa gruelige Værktoier, morsdiffe Hakker, de sfiarende eller knusende forhen brugelige Instrumenter, hvis Brug tilforn vare Følger af Jordemødrenes Uvidenhed og Forsømmelse, ere aldrig seete eller brugte i dette Hospital siden dens Stiftelse.

Den Færdighed i at opdage de vanskelige Fødslers Aarsager, og kiende deres forblindende Masse, som Jordemødrene nu omstunder har forhvervet sig frem for i forrige Tider, sætter dem i Stand til strax at udøve den kunstige Hielp, og i Tide fuldende de haarde og forkeerte Forløsninger, enten ved at vende Fosteret, og forsigtig drage det ud med Veenene, eller ved at lade den af de Engelske og Franske forbedrede Tang anlægge af Fødselshielpere.

Levret, den udødelige franske Accoucheurs Tang, var for min Tid ei endnu i Brug her i Danmark, og endskiont han selv havde været een af mine Lærere i Fødsels-Videnskaben, og viist mig Brugen af dette saa høit priiste Instrument paa hans Phantome eller Fødsels-Maskine; saa fandt jeg dog saa liden Overeensstemmelse imellem hans Maskine og den levende Natur, at jeg af disse Aarsager troede mig berettiget til at tvivle, om dette Instrument, formedelst dets særdeles vanskelige og farlige Anlæggelse kunne tiene i de Tilfælde, hvori det meest behøvtes; men en nærmere Erfaring har overbevist mig om dets nyttige Brug, og ved mange Forsøg er Brugen af det Levretiske og Smeliske Instrument d), og Fordeelen, det eene har frem for det andet i Hovedets

c) See Fortalen til Dr. Wichmanns Underviisning for Jordemødre, Kæb. 1771. Th. Bartholin de infolitis partus viis p. 157.

d) Vid. Collect. Soc. med Haf. Tom. I. p. 287. Diss. G. Timschencki Obs. 3 de usu forcipis Levretiani in partu, angustia pelvis, & convulsionibus accidentalibus pericul. 1780.

dets urigtige Stillinger af Fosteret, saavel øverst som underst i Bækkenet, omstider blevet mig saa bekendt, at jeg med den vedbørlige Varsomhed er lige færdig til at anlægge dem begaae i de forskjellige Tilfælde, som udfordre disse forskjellige Instrumenters Brug. Offentlig har jeg fra den Tid af viist den rette Brug af den Levretiske Tang, og bragt den i almindelig Brug iblant os, til største Fordeel i Fødslerne.

Jordemødrenes uilfærdige Sædvane med at haste med Efterbyrdens Udførelse, saasnart Navlestrengen var afbunden, af Frygt for at Moderen skulle lukke sig og strax forhindre dens Fødsel, har forarsaget de største Ulykker og skrækkeligste Følger efter Fødslerne. Ved deres haarde Hænders usorgtige Indbringelse have de undertiden forstødt og forknuset, eller saaledes irriteret den ømfindtlige Moder, af heftige Smerter og Betændelser ere fulgte, ved voldsomme Trækninger paa Navlestrengen er samme afrevet, eller Moderen omstrettet, og udtrakt af Livet, ved at sønderlide den fastgjorte Moderlage, ere Stykker blevne tilbage, som først lang Tid efter Fødselen ved Forraadnelse ere borttærede, ledsagede imidlertid medsnigende, forraadnende Febre. Ja ved Efterbyrdens alt for hastige og voldsomme Udtrækning, har Blodstyrtninger og Moderens Uvirkomhed usformodentlig henrevet den glade og ved Fødselens Fuldemelse taknemmelige Moder fra sit nyfødte Foster.

Naturen, naar den overlades til sig selv, er ligesaa villig hos Mennesket til at befordre Efterbyrdens, som Fosterets Fødsel. Man give den kun Tid, strax føles paa Underlivet, at Moderen, som en haard og stiv rundagtig Kugle sammentrækker sig under Navlen, ved korte og lemsældige Esterveer minder den os om sin Virksomhed, og tilkiendegiver sin fuldsførte Hensigt med en ringe Blodstod af Fødselsstedet. Efter disse Naturens Vink behøver man først at trække og rolle paa Navlestrengen, strax er Efterbyrden, uden at trykke og presse Underlivet, uden at lade den Fødende hoste eller puste i Hænderne, uden at give Nysemidler eller skarpe Clysterer, som forhen brugtes, afføst fra Legebet. Dog gives der ogsaa det Fald, som Hielperne maae nøie iaagttage, i hvilket Efterbyrden maae hurtig uddrages, naar nemlig en betydelig Blodstyrning efter Fødselen tilkiendegiver, at den allerede forhen er løs og affkildt fra Moderen. Denne Omstændighed udfordre dens hastige Udførelse, at den
slippe

slappe og uvirksomme Moder kan opirres til hastig at trække sig sammen, og stille Blodets Fortabelse. Frem for noget andet Middel har Indsprøitningerne i Moderen af kold Vand, eller Vand og Veddike tilsammen, viist sig virksomme i slige Tilfælde, hvor hverken udvendige Trykninger paa Underlivet eller kælende og smertestillende Midler har udrettet det allermindste; og hvor hastig er ikke, (i hvor meget den ukyndige Verden end stormer derimod) de blege og iiskolde Modre igien oplivede, og ligesom udrevne af Dødens Strube, hvorom jeg har givet en fuldstændig Beretning i det medicinske Selskabs Skrifter.

Mange Jaggttagelser vare skulde tilførn for dem, som udøvede Fødselskielsen, i Henseende til at navle Fosteret. Neppe var det kommen til Verden, før Jordemødrene, enten det drog Nanden eller ei, ufortøvede afbande Strengen, for desto hastigere at faae Esterbyrden ud. Var der da Liv og Bankning endnu i Strengens Aarer, som maaſkee kunne tiene det halv døde Foster til Oplivning, saa blev dog denne Circulation ved Underbindningen hastig berøvet Fosteret. Var Fosteret forklemt, sort, blaat og ophovnet i Ansigtet, naar det kom til Verden; saa blev denne Standning af Blodet i Hovedet dog aldrig lettet ved at overklippe Navlestrengen, eller ved at lade den bløde saa meget, til Fosterets apoplectiske Tilfælde ved sig en Aareladning kunde afhjælpes.

Naar Fosteret med Hinderne om Hovedet ligesom med et Slør *e*) blev hastig født til Verden, førte Jordemødrenes Overtroe det med sig, at disse Hinder, under Navn af Seier-Skiorte, skulde tørres, forvares og indshes i Barnets Klæder, da ingen Ulykke kunde ramme saa lykkeligt et Barn. Fødtes Fosteret indelukket i Hinderne uden deres foregaaende Brystning i Fødselen, da blev saadant et Foster af uvidende Jordemødre henstengt som en Vandskabning og livløs Klump, der ikke burde komme for Lyset, uden at Hinderne engang bleve opklippede eller Fosteret fik Leilighed til at drage Nanden. Ja! mon ikke mange Børn, hvilke ligge ligesom i Dvale uden kiendelig Liv, naar de fødtes, ere stiltiende henlagte, som dog ved mangfoldige nu bekiendte Redningsmidler og deres langvarige Brug havde været at bringe til Live igien, naar ei de Hjælpendes Ukyndighed og Letſindighed havde forſømt det.

¶ 2

Mange

e) Hvorom Barth, de inflolitis partus viis ansører adskillige Ting p. 159.

Mange Koner, som lykkelig vare forløste, omkom tilforn ved at flyttes for tilig og føres til Sengen; man lod dem reise sig op paa Fødsels-Leiet for at skifte deres Klæder, og uden at indbinde Underlivet, eller være vis paa, at den Fødendes Kræfter taalte Bevægelsen, ilede med hende til Sengen, for-glemmende Celsi fortreffelige Regel: at man skulde ansee en Barsellone som en saaret Person, der varlig burde flyttes og bevæges, i Fald Blodet skulde ikke forløbe hende. Og derved håndtes det undertiden, at under Omflytningen udskilledes Blodet saa hastig fra Konen, saa hun enten faldt i Besvimelse, eller under convulsiviske Bevægelser døde dem bort imellem Hænderne.

Naar kolde Gysninger viiste sig ved Blodets for heftige Afgang, og Ansigtet blegnede, Synet fordunkledes, Suusen og Klingen for Ørene indstillede sig som Forbud for Faren; da vidste Jordemødrene, som ansaae alt dette for Feber-Kulde, i Steden for at gribe til udvendige Sammentrykninger paa Underlivet, eller kolde Indspreitninger i Moderen, intet bedre, end at tildække Konen med varme Klæder, give hende vel varme hidsende spirituøse Drikke, opvarme Sengen og Bærelset, lægge hende varm Veddike paa Underlivet, under hvilken Forholdsmaade Blodets Fortabelse, som skulde standses, endnu mere forøgedes til Konens desto hastigere Undergang.

Man sørgede for ingen Ting mere efter Fødselen, end at bevogte Konen særdeles vel for Forkjølelse; til den Ende indsperrede man hende omhyggelig i Sengen, dækkede hende til med tunge og varme Fierdyner lige op til Halsen, sammentral Sengegardinerne, behængte Vinduer og Døre med Dalkener, belagte Gulvet med Tæpper, drak hende til med Rhinskviin og Saffran, omkringede hende hobevis med Besøgelses og Løkskniver, Steien og Sværmen, med Caffekander og Maskiner; ja skulde vel nogen Fornuftig i vore Tider kunde troe, hvis jeg ikke selv havde erfaret det, at man midt i Augusti Maa-ned indsyrede i Ønnen, for at ingen Forkjølelse skulde indsnige sig til Barsellonen. Ved saadan Omgangsmaade ophidsedes og betændtes Blodet, Evenden udpressedes i stor Overflødighed, Hovedpine, Forstoppelse i Underlivet, Febre, heftig Blods Fortabelse, Melkens Udkastrning imod Huden, Frisler og Forraadnelses-Sygdomme, tilsidst dødelige Vængstelser og Marthed paafulgte. V. dre Erfaring har nu omstunder lært os, at intet er mere vederqvægende for Barsellonen, end den reene forfriskende og kiselende Luft, den renses og bouf-

rer de skadelige Uddunstninger, befrier den beklemte Aandedræt, affiøler det opsvulmede Blod, og beforder Bædskernes Afsondringer og den naturlige Ufgang i Legemet.

I saadant et Svedebad var en vis Tid bestemt for Barselkonen, sædvanlig i 14 Dage; for hvilken Tid det blev anseet for en himmelraabende Synd at aabne Vinduer eller Døre, at tage Konen ud af Sengen eller omstifte hendes svedige og smudsige Lintoi. Man holdt det ikke for farligt at lade hende i saa lang Tid indaande og inddrikke hendes egne fordarvede Dunster, at sætte hende ved Fødderne i Sengen, imedens man pudslode den og viftede med Klæderne; og ville man føre hende over i en anden Seng for at udluste og friske hendes Bærelse, det troede man den Tid at være det samme som at dræbe hende.

Nu omstunder derimod retter man sig ikke estee Calenderen, men efter Konens Kræfter, og Rensningens mindre eller stærkere Ufgang. For at friske dem, bærer man dem endog anden eller tredie Dagen, eller tidligere efter deres sundere eller svagere Tilstand, over i andre Senge, isører dem reent Lintoi, saasnart de kan taale at sidde opreist i Sengen; og alt dette gaaer nu omstunder af uden Frygt for Forkielsetse hos dem, som ikke unaturlig indpækker sig.

Jo stærkere og overflødige Rensningen gik for sig i Barselsengen, jo lykkeligere ansaae man det; ffiont jeg kan forsikre, at en overflødig Rensning svækker den Fødende og formindsker Melken, hvorved baade Konen og Barnet lider. Jeg har seet mangfoldige friske Barselkoner, som har havt meget lidet deraf, og jeg har aldrig været bekymret for at befordre den saa længe, ingen Tilfælde har udfordret det; men ved en maadelig Ufgang ere alle desto hastigere komne til Kræfter, og desto snarere været i Stand til at forlade Barselsengen, og det er ogsaa een af de sande Fordeele, som følger, naar Efterbyrden fødes af sig selv: at Moderen imidlertid trækker sig saavel tilfammen, at Blodets Fortabelse i Barselsengen blive mindre og sielden svækker Konen.

Al disse Grunde har alle balsamiske Piller faaet Afstfeed, og i deres Sted betiene vi os i de første Dage efter Fødslen af aelinde afferende Clysterer, Rhubarbara, forsat med Mildsalte, eller det som sædvanligen bruges i vor Hospital: Sennesblade, enaelt Salt og Fænikelfrøe, som drikkes efter Fornødenhed ligesom en Thee om Morgen, hvorefter Barselkonerne befinder dem meget vel.

Til at befordre Melkens lette Afsondring i Brysterne, holde vi Patningen for det beqvemteste Middel. Vi lade derfor Barnet tillægge saasnart mueligt, i Fald det skal nyde Moderens Melk; men behøver det en Amme, hvis Melk er ældre og mindre lakerende, da lade vi Barnet vel udrense, og først efter 24 Timer lægger det til Ammens Bryst; paa saadan Maade undgaaer man Patteglasse, Melkepomper, elastiske Flasker og andre slige Instrumenter, som soage Beviser paa menneskelig Klugt. For at fordeele Melken lader man nu omstunder Brysterne allene opbinde og gelinde sammentrykke med et fiint Klæde strax efter Fødselen, indtil de begynde at spændes og hovner; da udløkses Melken ved ofte igientagne gelinde Gnininger med et fiint og varmt Linnedklæde, og derved undgaaer de forhen brugelige spirituose og olieagtige Smørrelser, tilligemed de forskiellige Slags fittede Plastre, som Jordemødrene selv tillavede efter deres beste Phantasier og som tilstoppede Hudens Åbninger, ja ved deres hårde Beskaffenhed undertiden forvoldte Betændelse, almindelig Kløen over hele Legemet, Febre og Udslag.

Børnenes Behandling er i mange Henseender meget forbedret hos os. Man indføber dem ikke mere saa stive som Mumier, eller forknuet og fordreier Lemmerne; men binder dem løseligen i Matrasser, som hastig kan opløses, naar Barnet skal eftersees, hvori Lemmerne kan udstrækkes, Brystet og Underlivet frit bevæges: eller giver dem strax løse Klæder, som hverken trykker eller klemmer dem. Keenlighed iagttages med Børnene ved sittig at afvaske og bade dem. Legemet vænnes til Kulde ved tyndere Klæder, mindre varme Bærelser og kolde Badninger, som styrker og hårder deres spæde Legemer: Man forrumler ikke Hiernen og Hovedet ved voldsomme Svingen og Støden, eller ved for heftig at bugge dem; thi paa mange Steder i Staden ere Buggerne gjort ubevægelige, og i Hospitalet findes der slet ingen.

Det bør ogsaa ansæres til Nationens Ære og Frimurer Selskabets Bærrømmelse den nye Opfindelse og Bekjendtgørelse med Børnevogterne, en Maskine som i Odense blev forfærdiget til at lægge Børnene i om Matten, for at vogte dem, og betrygge Forældrene for den Fare, at Ammerne skulde tage dem i Sengen til sig, og for siden at see dem qualet under en søvnagtig Ammes Bryst. Denne Børnevogter lod jeg prøve af Ammerne i Hospitalet, og forbedrede de Mangler, som syntes at kunde hindre dens almindelige Brug; og ved en anden

den Feilighed skal dens Beskrivelse som et Anhang blive tillagt denne Afhandling.

Dette er Portraitet paa den forrige og nærværende Behandlingsmaade i Fødslerne. Jeg kunde fortælle mangfoldige flere Misbrug og urigtige Behandlinger, som fordom vare almindelige; men jeg har kun berørt de groveste, og vil allene til Slutning anføre en Optegnelse paa fødte og døde, som fra Aaret 1771, da Opsigten over dette Fødsels-Hospital blev mig anbeføret, og indtil Aarets 1780 Udgang, for at vise, hvor stor en Deel af usle og forarmede Mødre, af syge, lige saavel som sunde, der under en høfdigere Behandling i den Tid ere hiulpsne, og lykkelig have overstaaet deres Barselsfærd, nemlig:

I Aaret 1771 Mødre indkomne 303 deraf døde 9 fødte Børn 343

1772	—	—	316	—	9	—	317
1773	—	—	337	—	1	—	340
1774	—	—	457	—	4	—	464
1775	—	—	494	—	5	—	505
1776	—	—	458	—	6	—	466
1777	—	—	510	—	6	—	517
1778	f)	—	533	—	19	—	552
1779	—	—	565	—	5	—	572
1780	—	—	579	—	5	—	584

er 4552

er 69

er 4660

Skulle

f) Samme Aar grasteerte her en heftig Epidemie imellem Barselskoner saavel i Staden, som endnu mere i Hospitalet, hvi ken i to Maaneder henrev 17 Koner. Ved Mængden af de paa engang liggende Barselskvinder blev denne Sygdom underholdt, indtil flere og rommeligere Bærelser bleve udsæete til at fordeele de fødende i, og derved standsede efterhaanden Sygdommen, eller den saa kaldte *febris puerperalis*, som i Aaret 1765 og 1766 borttryffede af 579 Barselskoner under Prof. Bergers Bestyrelse 91; ligeledes i Paris grasteerede i Aaret 1746, fornemlig i Hospitalet, en farlig Feber imellem Barselskonerne, see Mem. de l'Acad. des Scienc. 1746 p. 160 i Quart; saa at af 20 Barselskvinder i Hotel de Dieu blev neppe en reddet. I London døde i Aaret 1770 en anseelig Mængde Barselskvinder, see Leake prakt. Bemerk. über die Krankheit der Kinderbetterinnen, Leipzig 1775 p. 17. item Johnson Midwifery p. 253.

Skulle vi Danske da glemme at skionne paa den Lykke, at med saadant Hæld fremvoxer hos os en saa vigtig Videnskab, som for kort Tid siden var ligesom værgeløs, og allene betroet Fruentimrets Omsorg. Skulle vi ei taal- nemmelige erindre, og i vore Aarbøger optegne den Tidspunkt, da vor store Friderich stiftede saa frugtbarende en Videnskabs Skole, hvilken hans Efterfølgere i Mildhed og Naade, vor allernaadigste Konge vedligeholder og haandthæver. Skulle vi uden Glæde kunne tænke paa, at indfødte Danske oplæres i Riget selv, uden nødvendig at trænge til Fremmedes Hielp, ja! at endog Fremmede søge Underviisning hos os. Skulle vi vel længere fortiene at udelukkes af de Fremmedes lærde Historier. Nei! til Ære for os, kunne vi med hiin Forfatter sige: „at Fødsels-Videnskaben i Danmark er nu i saa „hypperlig Forsatning, som den findes nogensteds ved Seine, Rhemsen og „Texel g).“

g) Leroi Litterær-Historie in der Entbindungskunst, übersetzt von Niilsche 1779 p. 286.

